

Ammattikorkeakoulun henkilöstön osaaminen näkyväksi

Julkaisun toimittajan rooli Elävä Lappi -hankkeessa

Elävä Lappi

Minttu Merivirta

Kulttuurialan opinnäytetyö
Viestinnän koulutusohjelma
Medianomi (AMK)

TORNIO 2013

TIIVISTELMÄ

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU, Kaupan ja kulttuurin koulutusala

Koulutusohjelma:	Viestinnän koulutusohjelma
Opinnäytetyön tekijä(t):	Minttu Merivirta
Opinnäytetyön nimi:	Ammattikorkeakoulun henkilöstön osaaminen näkyväksi – Julkaisun toimittajan rooli Elävä Lappi -hankkeessa
Sivuja (joista liitesivuja):	60 (6)
Päiväys:	18.12.2013
Opinnäytetyön ohjaaja(t):	Pia Kuha & Ulla Okkonen
<p>Erilaiset kirjalliset julkaisut kertovat siitä, mitä ammattikorkeakouluissa nykypäivänä oikeasti tehdään. Koulujen omissa julkaisusarjoissa ilmestyneet teokset sekä luovat kuvaa toiminnasta ylipäätään että pyrkivät jalkauttamaan hyväksi todettuja käytäntöjä laajemmin muidenkin ammattikorkeakoulujen tai kenen tahansa hyödynnettäväksi.</p> <p>Opinnäytetyöni tarkoituksena on tehdä katsaus siitä, mitä eri vaiheita julkaisun toimittajan työ sisältää. Tämän perusteella pohdin, miten toimialakohtaisen julkaisujen toimittajan työllistäminen voisi tehostaa koko ammattikorkeakoulun julkaisutoimintaa. Esitän omien kokemusteni perusteella näkemyksiä siitä, mitä tällaisen toimittajan työnkuva voisi mahdollisesti sisältää, jotta eri toimialojen julkaisutyöskentely olisi mahdollisimman tehokasta ja koko henkilökunnan erityisosaamista ja ammattitaitoa esiin tuovaa.</p> <p>Opinnäytetyöni on toiminnallinen, ja produktinani toimii Elävä Lappi -hankkeen julkaisu <i>Tee-se-itse-YHDESSÄ – Käyttäjälähtöisyydellä ja Living Lab -toiminnalla kohti Elävää Lappia</i>. Kyseinen teos valikoitui tarkastelun kohteeksi sen vuoksi, että sen työstämisessä roolini toimittajana oli merkittävä ja monipuolinen. Työskentely myös korosti toimittajan ja kirjoittajien välisen yhteistyön merkitystä.</p> <p>Elävä Lappi -hankkeen julkaisuprosessi sisälsi toimittajan näkökulmasta seuraavat työvaiheet: 1) sisällön suunnittelu, 2) kirjoitustyön koordinointi, 3) sisällön muokkaus alustavaksi käsikirjoitukseksi, 4) kuvituksen suunnittelu, 5) valmiin käsikirjoituksen tuottaminen ja oikoluku, 6) yhteistyö taittajan kanssa.</p> <p>Julkaisujen toimittajan avulla ammattikorkeakoulun ydinosaamista olisi mahdollista hyödyntää paljon monipuolisemmin kuin tällä hetkellä. Ammattikorkeakoulun henkilöstön osaamista voisi kansantajuistaa todella laaja-alaisesti erilaisia julkaisuja pohdittaessa ja tuottaessa. Jos kullakin toimialalla olisi oma toimittajansa, joka aktiivisesti etsisi henkilökunnan osaamisaloilta aiheita julkaisuihin, voisi ammattikorkeakoulujen toimintaa tehdä huomattavasti tehokkaammin näkyväksi – ainakin alueellisesti, miksei myös kansallisella tai jopa kansainvälisellä tasolla.</p>	
Asiasanat:	ammattikorkeakoulu, julkaisu, toimittaja

ABSTRACT

KEMI-TORNIO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES, Business and Culture

Degree programme:	Bachelor of Media Arts
Author(s):	Minttu Merivirta
Thesis title:	Promoting the expertise of the staffs of universities of applied sciences – The role of the publishing editor in the Elävä Lappi project
Pages (of which appendixes):	60 (6)
Date:	18.12.2013
Thesis instructor(s):	Pia Kuha & Ulla Okkonen
<p>Different kinds of publications provide information about what activities are carried out in today's universities of applied sciences. Books that are published in universities' publishing series represent research in general and furthermore aim to share the knowledge and good practices for others to adapt and utilize.</p> <p>This thesis focuses on providing an overview of which stages the work process of a publishing editor include. It is discussed how the publishing activity of the whole university of applied sciences could be made increasingly efficient by having a publishing editor in every field of expertise. By drawing from my own experiences, I present an ideal job description for the publishing editors who aim to enhance the publishing activities by making the expertise and professional skills and competences of the staff better visible than it is today.</p> <p>My thesis is functional and the product is a publication that I edited for the Elävä Lappi project called <i>Tee-se-itse-YHDESSÄ – Käyttäjälähtöisyydellä ja Living Lab -toiminnalla kohti Elävää Lappia</i>. I chose this particular book under scrutiny because my contribution as the publishing editor was significant and versatile. The collaboration between the editor and the writers also had an important role in the work process.</p> <p>From the point of view of the publishing editor, the work process of the Elävä Lappi project's publication included the following stages: planning the content, coordinating the work of the writers, editing the contents to a preliminary manuscript, planning the illustration, composing the finished manuscript and proofreading it, and collaborating with the setter.</p> <p>By utilizing the knowledge and expertise of a publishing editor the core competence of a university of applied sciences could be capitalized much more diversely than it is capitalized today. While planning and producing different kinds of publications, the expertise of the staff could be made increasingly approachable and popular. Publishing editors working in each fields of expertise could actively search ideas, topics and themes for publications ensuring that the expertise of the whole staff is utilized. Thereby the operations and results achieved in universities of applied sciences would be made visible more efficiently – at least regionally, why not even at a national or even international level.</p>	
Asiasanat: university of applied sciences, publication, publishing editor	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
SISÄLLYS	4
1 JOHDANTO	6
1.1 Tutkimuksen tavoitteet.....	6
1.2 Tutkielman rakenne.....	8
2 JULKAISUTOIMINNAN PERUSTEITA.....	9
2.1 Opetusministeriön julkaisutyypiluokittelu	9
2.2 Tutkimus- ja julkaisutoiminta ammattikorkeakouluissa	10
2.2.1 TKI-hankkeet ja niiden rooli julkaisujen tuottajina.....	12
2.2.2 Tieteellisen julkaisun määritelmiä ja periaatteita	14
2.3 Kustannustoimittajan rooli kustantamoissa.....	15
3 JULKAISUTYÖ KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULUSSA.....	17
3.1 Julkaisutoiminnan käytänteet	17
3.2 Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisusarjat	18
3.2.1 Julkaisuprosessin vaiheet.....	19
3.2.2 Julkaisun ulkoasuohjeita	21
3.3 Kokemuksia julkaisujen toimittamistyöstä	22
3.3.1 Oikolukijasta toimitustyön koordinoijaksi (eLVa).....	23
3.3.3 Ulkopuolisena mukaan kolmen koulutustason yhteisjulkaisuun (LFA).....	24
3.3.4 Yksin työskentelyä tuntemattomilla vesillä (iKontakt)	25
4 TOIMITTAJANA ELÄVÄ LAPPI -HANKKEEN JULKAISUSSA.....	27
4.1 Elävä Lappi -hankkeen taustoja, metodeja ja toteutuskeinoja	27
4.2 Hankkeen julkaisun lähtökohdat	29
4.3 Julkaisun toimittajan työvaiheet.....	30
4.3.1 Julkaisun sisällön suunnittelu	30
4.3.2 Kirjoitustyön koordinointi	32
4.3.3 Sisällön muokkaus käsikirjoitukseksi	33
4.3.4 Kuvituksen suunnittelu	36
4.3.5 Valmiin käsikirjoituksen tuottaminen ja oikoluku.....	39
4.3.6 Yhteistyö taittajan kanssa	40
5 JULKAISUJEN TOIMITTAJA LAADUN MITTARINA.....	42

5.1 Julkaisun toimittajan työnkuva käytännössä.....	42
5.2 Vinkkejä toimitustyön onnistumiseen.....	45
5.3 Ammattikorkeakoulun henkilöstön osaamisen hyödyntäminen	46
6 POHDINTA	49
LIITTEET	55

1 JOHDANTO

Ammattikorkeakoulut elävät murrosaikaa. Vuosien 2011–2014 ammattikorkeakoulu-uudistus asettaa uusia haasteita toimintaan, ja varsinkin rahoitusmallin uudistus vaatii ryhtiliikkeitä jokaiselta Suomen ammattikorkeakoululta. On keksittävä uusia tapoja erottautua joukosta ja mietittävä, miten toimintaa tulisi kehittää eteenpäin siten, että jokaisella osa-alueella ollaan maan kärkipäässä. Kilpailuasetelma on valmis.

Ammattikorkeakoulujen rahoitus on määräytynyt laskennallisen opiskelijamäärän ja suoritettujen tutkintojen sekä opettajankoulutuksesta valmistuneiden määrän mukaisesti. Vuoden 2014 alusta alkaen ammattikorkeakoulukohtaisen yksikköhintarahoituksen laskentaperusteet tukevat muuttumaan siten, että rahoitusmallissa otetaan huomioon sekä aluevaikuttavuus ja työelämäyhteistyö että laatu ja kansainvälisyys. Koulutuksen perusteella jaetaan 85 prosenttia rahoituksesta ja tutkimus- sekä kehittämistoiminnan perusteella puolestaan 15 prosenttia laskennallisesta rahoituksesta, josta kaksi prosenttia tulee suoraan ammattikorkeakoulujen julkaisutoiminnasta. (Ehdotus ammattikorkeakoulujen rahoitusmalliksi vuodesta 2014 alkaen 2011, 28, 30, 32, hakupäivä 25.10.2013.)

Suomen korkeakoulujärjestelmä koostuu kahdesta sektorista: ammattikorkeakouluista ja yliopistoista. Siinä missä tieteellinen tutkimus ja siihen perustuva opetus on ominaista yliopistoille, ammattikorkeakoulujen toimintaa määrittää työelämäsuuntautuneisuus ja työelämän asettamat korkeat ammattitaidon vaatimukset. (Ammattikorkeakoulut ja yliopistot 2011, hakupäivä 15.10.2013.)

Vaikka tieteellisen tutkimuksen vaatimus ei suoranaisesti koskekaan ammattikorkeakouluja, niin se ei tarkoita, etteivätkö ammattikorkeakoulut voisi hyödyntää laajemmin henkilökuntansa osaamista toiminnan julkiseksi tekemisessä. Varsinkin ammattikorkeakoulujen opetushenkilöstön keskuudessa on käytännön osaamista ja ammattitaitoa joka lähtöön, mutta aika harvoin tämä osaaminen kulkeutuu luokkahuoneiden ulkopuolelle.

1.1 Tutkimuksen tavoitteet

Erilaiset kirjalliset julkaisut luovat kuvaa siitä, mitä ammattikorkeakouluissa nykypäivänä oikeasti tehdään. Koulujen omissa julkaisusarjoissa ilmestyneet teokset sekä luo-

vat kuvaa toiminnasta ylipäätään että pyrkivät jalkauttamaan hyväksi todettuja käytäntöjä laajemmin muidenkin ammattikorkeakoulujen tai kenen tahansa hyödynnettäväksi.

Olen työskennellyt Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun kaupan ja kulttuurin alan tutkimus-, kehitys- ja innovaatiohankkeissa projektityöntekijänä vuoden 2012 alusta lähtien. Kesään 2013 mennessä olen ollut mukana toimittamassa neljää eri julkaisua, joista kaksi on ollut yhteistoimitettuja ja kahdessa olen toiminut ainoana toimittajana. Olen henkilökohtaisesti päässyt näkemään ja kokemaan julkaisuprosessin kaaren aina sisältösuunnittelusta valmiin tuotteen ihailuun. Tämä kaari ei kuitenkaan ole lyhyt, ja toimitustyö vaatii paljon muutakin kuin vain kielenhuollollista osaamista.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on luoda kuvaa siitä, mitä eri vaiheita julkaisun toimittajan työ sisältää. Tämän perusteella pohdin, miten toimialakohtaisen julkaisujen toimittajan työllistäminen voisi tehostaa koko ammattikorkeakoulun julkaisutoimintaa. Esitän omien kokemusteni perusteella näkemyksiä siitä, mitä tällaisen toimittajan työnkuva voisi mahdollisesti sisältää, jotta eri toimialojen julkaisutyöskentely olisi mahdollisimman tehokasta ja koko henkilökunnan erityisosaamista ja ammattitaitoa esiin tuovaa. Näkemykseni on, että julkaisutoimintaan tulisi jatkossa panostaa yhä enemmän, koska se osaltaan määrittää ammattikorkeakouluille määriteltyä rahoitusta.

Opinnäytetyöni on toiminnallinen, ja produktinani toimii yksi toimittamistani teoksista, Elävä Lappi -hankkeen julkaisu *Tee-se-itse-YHDESSÄ – Käyttäjälähtöisyydellä ja Living Lab -toiminnalla kohti Elävää Lappia* (Merivirta 2013a). Kyseinen teos valikoitui tarkastelun kohteeksi sen vuoksi, että sen työstämisessä roolini toimittajana oli merkittävä ja monipuolinen. Työskentely myös korosti toimittajan ja kirjoittajien välisen yhteistyön merkitystä.

Tutkimukseni metodina on osallistuva havainnointi, sillä esitän omakohtaisiin kokemuksiini ja havaintoihini perustuvia näkemyksiä siitä, mitä toimittajan työ käytännössä on ja miten julkaisujen toimittajia voisi tehokkaammin hyödyntää ammattikorkeakoulujen toiminnan julkiseksi tekemisessä.

1.2 Tutkielman rakenne

Luvussa 2 käsitellään ammattikorkeakoulujen roolia erilaisten julkaisujen tuottajina yliopistoihin verrattuna. Otan tarkastelun kohteeksi yleisen julkaisutoiminnan lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriön laatiman julkaisutyypiluokittelun, tieteellisen kirjoittamisen perusteet vaatimuksineen, tutkimus-, kehitys- ja innovaatiohankkeiden roolin ammattikorkeakoulujen julkaisujen tuottamisessa sekä kustannustoimittajan roolin julkaisutyössä.

Luvussa 3 syvennyttään julkaisutoiminnan käytäntöihin nimenomaan Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa. Esittelen koulun henkilökunnalle laadittua ohjeistusta ja käytäntöjä julkaisuprosessikokonaisuudessa. Lisäksi teen katsauksen Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun eri julkaisusarjoihin. Tämän jälkeen esittelen niitä julkaisuja, joiden toimitustyöhön olen osallistunut kesään 2013 mennessä.

Luvussa 4 esitellään opinnäytetyön produktina toimiva Elävä Lappi -hankkeen julkaisu *Tee-se-itse-YHDESSÄ. Käyttäjälähtöisyydellä ja Living Lab -toiminnalla kohti Elävää Lappia* (Merivirta 2013a). Aluksi esittelen Elävä Lappi -hanketta ja kyseisen hankejulkaisun lähtökohtia. Tämän jälkeen käyn tarkasti läpi hankkeen julkaisun työstämisvaiheet toimittajan näkökulmasta.

Luvussa 5 pohdin omakohtaisiin kokemuksiini perustuen, mitä työvaiheita julkaisun toimittajan työ sisältää. Pohdin lisäksi julkaisutyön vastuutusta ja tehostamista muuttuvassa kilpailutilanteessa. Etsin myös ratkaisuja siihen, miten henkilökunnan hiljainen osaaminen saataisiin tehtyä näkyväksi mahdollisimman tehokkaasti. Vertaan lisäksi tätä oppilaitoksen sisäistä työtä kustannustoimittajan työhön.

Luvussa 6 teen yhteenvedon tutkimukseni tuloksista ja annan ehdotuksia Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisutoiminnan monipuolistamiseen ja tehostamiseen.

2 JULKAISUTOIMINNAN PERUSTEITA

Tässä luvussa käsittelen ammattikorkeakoulujen roolia erilaisten julkaisujen tuottajina. Luvussa 2.1 teen koosteen opetus- ja kulttuuriministeriön laatimasta julkaisutyypiluokittelusta. Luvussa 2.2. esittelen ammattikorkeakoulujen julkaisutoimintaa pääasias-
sa verraten sitä yliopistojen julkaisutoimintaan. Teen myös katsauksen tutkimus-, kehi-
tys- ja innovaatiohankkeiden rooliin ammattikorkeakoulujen julkaisujen tuottamisessa
sekä tieteellisen julkaisun määritelmiin ja periaatteisiin. Lopuksi luvussa 2.3 esittelen
kustannustoimittajan roolia erilaisissa kustantamoissa.

2.1 Opetusministeriön julkaisutyypiluokittelu

Julkaisut ovat akateemisen tutkimuksen tärkein tiedonvälityskanava. Varsinkin yliopis-
tosektorilla julkaisut tekevät tieteellisen tiedon näkyväksi ja julkiseksi sekä avaavat ovet
muulle akateemiselle yleisölle tutkimuksen tason ja laadun arvioimiseksi. (Opetusminis-
teriön julkaisutyypiluokittelu 2010, 3, hakupäivä 15.10.2013.) Ammattikorkeakouluja
ei sinänsä arvioida akateemisen tutkimuksen tason mukaan vaan ennemminkin tulosten
hyödynnettävyyden näkökulmasta. Tällöin laadun mittarina toimii ennemminkin se,
miten omaa toimintaa ja hyviä käytäntöjä on kuvattu ja konkretisoitu suuremman ylei-
sön käytettäväksi.

Ammattikorkeakoulujen julkaisutoiminta koostuu kirjavasta joukosta eritasoisia ja
-tyylisiä julkaisuja. Opetusministeriön julkaisutyypiluokittelussa (2010, hakupäivä
15.10.2013) on lueteltu kattavasti eri julkaisutyypit aina vertaisarvioituista tieteellisistä
artikkeleista audiovisuaalisiin aineistoihin. Kyseinen luokittelu toimii suunnannäyttäjä-
nä julkaisuja luetteloitaessa eri tietokantoihin ja korkeakoulun julkaisupistelistauksia
varten.

Opetusministeriö on kerännyt tietoja yliopiston julkaisutoiminnasta vuodesta 1994 läh-
tien ja ammattikorkeakoulujen julkaisutoiminnasta vuodesta 2006 lähtien. Näiden sekto-
rien väliset tiedot eivät ole kuitenkaan olleet vastaavia ja verrattavissa olevia. Tämän
vuoksi vuosina 2007–2009 tehtiin laaja-alaista kehitystyötä yhdessä yliopistojen ja am-
mattikorkeakoulujen kanssa, jotta saatiin aikaiseksi yhtenäinen ja kattava pohja koko
korkeakoulusektorin yhteiselle julkaisutyypiluokittelulle. Tämän luokittelun mukai-

sesti opetusministeriö kerää tietoja korkeakoulujen julkaisutoiminnasta kalenterivuositain. (Opetusministeriön julkaisutyypiluokittelu 2010, 3, 7, hakupäivä 15.10.2013.)

Julkaisutietojen keräämistä varten erilaiset julkaisut on jaoteltu yhdeksään päätyyppiin: A) vertaisarvioidut tieteelliset artikkelit, B) vertaisarvioimattomat tieteelliset kirjoitukset, C) tieteelliset kirjat (monografiat), D) ammattiyhteisölle suunnatut julkaisut, E) suuralle yleisölle suunnatut julkaisut, F) julkinen taiteellinen ja taideteollinen toiminta, G) opinnäytteet, H) patentit ja keksintöilmoitukset sekä I) audiovisuaaliset aineistot ja tieto- ja viestintätekniset ohjelmat (Opetusministeriön julkaisutyypiluokittelu 2010, 7–17, hakupäivä 15.10.2013).

Kustakin julkaisusta kerätään tiedot sen julkaisutyypistä, julkaisumaasta, open access -ominaisuudesta sekä julkaisun tieteenalasta ja koulutusalaista. Luokan G julkaisut, eli opinnäytetyöt, jäävät opetusministeriön tiedonkeruun ulkopuolelle. (Opetusministeriön julkaisutyypiluokittelu 2010, 7, hakupäivä 15.10.2013.)

Julkaisutietoja ilmoitettaessa tulee ottaa huomioon, että julkaisutiedon ilmoittaneella korkeakoululla on oltava yhteys julkaisun tekijään. Tämä yhteys tarkoittaa käytännössä sitä, että kirjoittaja on saanut julkaisutyöstään palkkaa tai korkeakoulu on muutoin mahdollistanut julkaisun teon. (Opetusministeriön julkaisutyypiluokittelu 2010, 5, hakupäivä 15.10.2013.)

Julkaisutyypijaottelussa ei ole merkitystä sillä, onko julkaisu ilmestynyt painettuna vai verkkojulkaisuna. Julkaisutietoihin hyväksyttävän verkkojulkaisun on kuitenkin omattava painettua versiota vastaavasti ISSN-tunnus ja ISBN-numero. Näin ollen blogikirjoitukset, wikipedia-artikkelit ja muut verkkosivustot jäävät tiedonkeruun ulkopuolelle, vaikka niissä julkaistaisiinkin tieteellisesti tärkeitä julkaisuja. (Opetusministeriön julkaisutyypiluokittelu 2010, 6, hakupäivä 15.10.2013.)

2.2 Tutkimus- ja julkaisutoiminta ammattikorkeakouluissa

Ammattikorkeakoulut muodostavat suomalaisen korkeakoulujärjestelmän yhdessä yliopistojen kanssa. Tässä duaalimallissa ammattikorkeakouluilla ja yliopistoilla on toisistaan poikkeavat tehtävät. Ammattikorkeakoulutuksen avulla pyritään vastaamaan

yhteiskunnan ja työelämän nopeisiin muutoksiin, eli niiden toiminnassa korostuu yhteys työelämään ja alueelliseen kehittämiseen. (Yleistä 2013, hakupäivä 14.11.2013.)

Ammattikorkeakoulujen tutkimustoiminta eroaa jo lähtökohtaisesti akateemisen tutkimustoiminnan perinteestä. Yliopistolain (29.6.2012/414 1:2 §) mukaan yliopistojen tehtäviin kuuluu edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, ja toiminnassa tulee muun muassa edistää tutkimustulosten yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Laissa määritellään myös, että yliopistojen tutkimuksessa tulee varmistaa korkea kansainvälinen taso eettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen. Ammattikorkeakoulujen tehtäviin puolestaan yhtenä osana kuuluu harjoittaa opetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä tukevaa soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä (Ammattikorkeakoululaki 9.5.2003/351 1:4 §). Ammattikorkeakouluilta ei siis vaadita samanlaista korkeatasoista tieteellistä tutkimustoimintaa kuin yliopistoilta.

Ammattikorkeakoulujen tutkimuksen ja akateemisen tutkimustoiminnan ero näkyy muun muassa tutkimuksen esioletuksissa ja tärkeimpien tutkimusongelmien rakentumisessa: Ammattikorkeakoulun tutkimustoiminta on tutkivaa aluekehittämistä, joka perustuu työelämälähtöisiin kysymyksiin. Yliopistojen tuottama akateeminen tutkimus puolestaan syntyy tieteen sisäisestä kehityksestä käsin. (Lumme, Leinonen, Leino, Falenius & Sundqvist 2006, hakupäivä 15.10.2013.) Tämän vuoksi ammattikorkeakoulujen julkaisuissa korostuukin tulosten ja tutkimusten sovellettavuus ja tutkimustoiminnan näkyväksi tekeminen (Okkonen & Kuha 30.10.2013, haastattelu).

Vipunen (2013) on opetushallinnon tilastopalvelu, jonka sisällöstä vastaavat opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus. Palveluun on koostettu muun muassa korkeakoulujen julkaisujen määrällisiä tietoja vuosilta 2010 ja 2011. Tilastojen tarkastelu antaa kuvaa siitä, kuinka suuri kuilu yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen julkaisu-toiminnassa määrien osalta on. Vuonna 2011 Suomen ammattikorkeakouluissa (25 kpl) tuotettiin yhteensä 3649 julkaisua, kun taas yliopistojen (16 kpl) kohdalla vastaava lukema on jopa 34 404. Kaiken lisäksi vertailussa on otettava huomioon, ettei yliopistojen julkaisuissa ole ollenkaan julkaisutyyppeihin F–I kuuluvia teoksia. (Ammattikorkeakoulujen julkaisut 2013, hakupäivä 17.11.2013; Yliopistojen julkaisut julkaisutyypeistä A-E 2013, hakupäivä 17.11.2013.)

Huomion arvoista on myös, että siinä missä suurin osa (22 135 kpl) yliopistojen julkaisuista sijoittuu Opetusministeriön julkaisutyypiluokittelun (ks. 2010) julkaisutyyppi A:n alaluokkiin, niin ammattikorkeakoulujen julkaisuista suurin osa (1148 kpl) kuuluu julkaisutyyppi D:hen ja sen alaluokkiin (Ammattikorkeakoulujen julkaisut 2013, hakupäivä 17.11.2013; Yliopistojen julkaisut julkaisutyypeistä A-E 2013, hakupäivä 17.11.2013). Voidaan siis todeta, että yliopistoissa tuotetaan pääosin vertaisarvioituja tieteellisiä artikkeleita ja ammattikorkeakouluissa ammattiyhteisölle suunnattuja julkaisuja. Tämä osaltaan korostaa näiden kahden korkeakoulun eriytyneitä rooleja dualimalissa.

2.2.1 TKI-hankkeet ja niiden rooli julkaisujen tuottajina

Ammattikorkeakoulujen alueellisen kehityksen perustekijät ovat vahvasti kytköksissä alueelliseen koulutustehtävään, opiskelijoiden työelämäyhteyksiin sekä työ- ja elinkeinoelämää palvelevaan tutkimus- ja kehitystyöhön (Tutkimus- ja kehitystyö suomalaisissa ammattikorkeakouluissa 2004, 34). Ammattikorkeakoulujen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta (TKI-toiminta) tarkoittaa elinkeinoelämän kanssa tehtävää yhteistyötä, joka tähtää alueelliseen kehittämiseen (AMKtutka-verkoston työryhmä 2012, 1).

Tutkimus- ja kehitystyö kuuluu ammattikorkeakoulujen lainmukaisiin tehtäviin, ja se on soveltavaa sekä ammattikorkeakoulujen opetuksen kehittämistä palvelevaa. Ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnan päätavoitteina ovat ammattikorkeakouluopetuksen kehittäminen, työelämän ja aluekehityksen tukeminen sekä alueen elinkeinoelämän tarpeiden huomioiminen ja niihin vastaaminen. (T&K-työ 2013, hakupäivä 17.11.2013.)

Tutkimus- ja kehitystyö muodostaa perustan ammattikorkeakoulujen osaamisen kehittämiseksi. Ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehitystyön tavoitteena on luoda uusia tuotteita, tuotantovälineitä tai menetelmiä ja palveluja, joiden avulla vastataan työelämälähtöisiin käytännön kysymyksiin tai ongelmatilanteisiin. Lisäksi tutkimushankkeet tukevat osaltaan opetushenkilökunnan osaamista ja sen lisäämistä. TKI-toiminnan integroiminen opetukseen puolestaan antaa opiskelijoille uusia mahdollisuuksia oman ammattialan ilmiöiden tutkimiseen ja alueen elinkeinoelämän kanssa verkostoitumiseen. (Tutkimus- ja kehitystyö suomalaisissa ammattikorkeakouluissa 2004, 33, 79.)

Opetushenkilökunnan osaamista kehitetään ja työelämäyhteyksiä lisätään juuri ammattikorkeakoulujen ja työyhteisöjen yhteisten tutkimus- ja kehittämishankkeiden kautta. Sen sijaan että perustettaisiin erillisiä, muusta oppilaitoksen toiminnasta ja opetuksesta irrallaan olevia tutkimusyksiköitä, tulisi TKI-toiminnan olla kiinteässä ja jatkuvassa vuorovaikutuksessa opetuksen, työelämän ja aluekehityksen kanssa. Tämä tukee osaltaan ammattikorkeakoulujen perustehtävien toteuttamista. (Tutkimus- ja kehitystyö suomalaisissa ammattikorkeakouluissa 2004, 74, 79.)

Ammattikorkeakouluissa tehtävä tutkimus on pääosin soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä, joka lähtee työelämän tarpeista ja palvelee opetusta sekä tukee alueen kehitystä, elinkeinoja ja työelämää (Tutkimus korkeakouluissa 2013, hakupäivä 16.11.2013; Ammattikorkeakoulutus ja sen kehittäminen 2013, hakupäivä 16.11.2013). Ammattikorkeakoulun ja alueen yritys- ja muun työelämän väliset pitkäjänteiset yhteistyöverkostot korostuvat TKI-toiminnassa, jossa etsitään molemminpuolista hyötyä ja tiedonvaihtoa (Tutkimus- ja kehitystyö suomalaisissa ammattikorkeakouluissa 2004, 76).

Pääosin TKI-toiminta toteutuu ulkopuolisen rahoituksen turvin toteutettavilla hankkeilla (AMKtutka-verkoston työryhmä 2012, 1). Erilaisia projekteja ja hankkeita toteutetaan EU-rahoituksella sekä kansallisella ja yksityisellä rahoituksella. Tutkimus- ja kehittämistoimintaan osallistuu aktiivisesti niin ammattikorkeakoulujen henkilöstöä kuin myös opiskelijoita. (T&K-työ 2013, hakupäivä 17.11.2013.) Ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehitystyön organisoinnista vastaavat pääasiassa eri koulutusohjelmat (Tutkimus- ja kehitystyö suomalaisissa ammattikorkeakouluissa 2004, 73).

TKI-toiminnan vaikuttavuudesta mainittakoon, että esimerkiksi vuoden 2011 alkaessa Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa oli käynnissä 67 eri hanketta, joista 16 oli kansainvälisiä. Kyseisenä vuonna TKI-toimintaan osallistui 197 työntekijää, joista reilut 50 työskenteli päätoimisesti kehityshankkeissa. Vuonna 2011 Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun TKI-hankkeissa tuotettiin yhteensä 104 erilaista julkaisua. (KTAMK:n TKI-toiminta lukuina (2011) 2013, hakupäivä 15.11.2013.)

TKI-hankkeissa julkaisut ovat olennainen osa toimintaa, ja tämä tulee ottaa huomioon jo hankehakemusvaiheessa. Jos siis hankkeessa suunnitellaan toteutettavan jonkinlainen painettu julkaisu, on se huomioitava hankkeen budjettia ja myös henkilöstöresursseja suunniteltaessa. (Okkonen & Kuha 30.10.2013, haastattelu.) Ylipäätään hankkeilta odo-

tetaan rahoittajien puolelta näkyvyyttä ja alueellista julkisuutta. Laajempien julkaisujen ohella tällaista näkyvyyttä voidaan lisätä julkaisemalla artikkeleita esimerkiksi suurelle yleisölle tarkoitetuissa paikallislehdissä tai alan ammattilehdissä.

2.2.2 Tieteellisen julkaisun määritelmiä ja periaatteita

Tutkimukseksi nimitetään monenlaista toimintaa. Se voi olla kartoitusten tekemistä, tietojen keräämistä ja luokittelua, tilastotietojen esitystä, haastatteluaineistojen kuvauksia tai vaikka omien kokemusten kirjallista esittämistä. Tieteelliselle tutkimukselle puolestaan on asetettavissa muutamia ehtoja tai vaatimuksia, joista yleisimpiä lienevät universaalisuus, yhteisöllisyys, puolueettomuus ja kriittisen tarkastelun kestävyys. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 21.)

Tutkimuksesta kirjoittaminen on muutakin kuin vain tutkimustyöstä ja sen tuloksista raportointia. Tieteelliselle kirjoittamiselle ominaisen kirjoitustyylin lisäksi on pohdittava esimerkiksi, millä kielellä kirjoitetaan, kenelle kirjoitetaan ja miten tekstin vastaanottaja tulisi huomioida kirjoitusta työstettäessä. Kirjoittajan tulee tiedostaa, ettei akateeminen teksti ole selkeästi rajattu ja tietynlainen helposti määriteltävissä oleva tekstilaji, vaan sen määritelmä ja tyyli vaihtelee sen mukaan, mihin tarkoitukseen tekstiä kirjoitetaan. (Ventola & Mauranen 1996, 11.)

Tieteellistä tekstiä tuotettaessa on huomioitava kirjoituksen oletettu vastaanottaja. Kirjoitusprosessissa on siis pidettävä mielessä, tuleeko julkaisua lukemaan tutkijakollega, käytännön työssä toimiva alan ammattilainen, yhteiskunnallinen päätöksentekijä vaiko kenties alasta ja tutkimustuloksista kiinnostunut maallikko. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 29–30.) Maallikoille suunnatut, yleistajuiset kirjoitukset eivät välttämättä aina olekaan laskettavissa tieteellisiksi artikkeleiksi.

Tieteellisyys voidaankin nähdä hieman hankalasti määriteltävänä käsitteenä, kun pohditaan ammattikorkeakouluissa tuotettuja julkaisuja. Virve Mertasen (2007, 9) tavoin voidaan ennemminkin tehdä jaottelua kaunokirjallisuuden ja *tietokirjallisuuden* välille. Hänen mukaansa tietokirjallisuutta on kaikki, mikä ei ole kaunokirjallisuutta, eli tietokirjallisuus ei perustu pelkkään mielikuvitukseen. Tietokirjoja voivat siis olla kaikenlai-

set julkaisut aina väitöskirjoista ja komiteanmietinnöistä keittokirjoihin ja kokoamisoppaisiin.

Korkeakoulujen julkaisut voidaan karkeasti jaotella kahteen päätyyppiin. Ensinnäkin julkaisun tarkoituksensa voi olla tieteen eteenpäin vieminen ja uuden tiedon tuottaminen tieteellisen kentän hyödynnettäväksi. Toisekseen julkaisun tarkoitus voi olla tieteellisen tiedon levittäminen ympäröivään yhteiskuntaan. Kaikki korkeakoulujen henkilöstön julkaisut toki pohjautuvat jossain määrin tekijöidensä tieteelliseen panokseen, mutta vain ensin mainittu julkaisutyyppi lasketaan niin sanotuksi tieteelliseksi julkaisuksi. (Opetusministeriön julkaisutyypiluokittelu 2010, 4, hakupäivä 15.10.2013.)

Tieteellisen julkaisun tulee Opetusministeriön julkaisutyypiluokittelun (2010, 4, hakupäivä 15.10.2013) mukaan täyttää neljä ehtoa: Julkaisun tulee tuottaa uutta tietoa. Julkaisun täytyy olla sellaisessa muodossa, että tieto on muiden tutkijoiden hyödynnettävissä ja todennettavissa. Julkaisukanavan ja -kielen tulee olla sellainen, että se on kaikkien aiheesta kiinnostuneiden tutkijoiden löydettävissä. Julkaisun tulee olla vertaisarvioitu ulkopuolisen tahon toimesta.

Ellei julkaisu ole vertaisarvioitu, eli julkaisusarjan toimituskunnan ulkopuolisen asiantuntijan arvioima, voidaan kirjojen ja kokoomateosten tieteellisyyden arvioinnissa käyttää tieteellisen julkaisijan määritelmää. Tieteellisiksi julkaisijoiksi lasketaan tieteellisten kaupallisten julkaisijoiden sekä tieteellisten seurojen lisäksi muun muassa korkeakoulut siltä osin, kun niiden julkaisutoiminta täyttää tieteellisen julkaisemisen kriteerit. (Opetusministeriön julkaisutyypiluokittelu 2010, 5, hakupäivä 15.10.2013.)

2.3 Kustannustoimittajan rooli kustantamoissa

Kustannustoimittajat työskentelevät muun muassa kirjankustantamoissa yhdyshenkilöinä kustantamon ja kirjailijan välillä. Kustannustoimittajan toimenkuvaan kuuluu palautteen antaminen kirjoittajan tekstistä, sen asiasisällön ja oikeakielisyyden tarkistaminen sekä ylipäätään kirjallisen tason valvominen. Lisäksi kustannustoimittaja vastaa muun muassa lähdeviitteiden, lähdeluettelon, sisällysluettelon ja hakemistojen oikeellisuudesta. (Kustannustoimittaja 2013, hakupäivä 15.10.2013.)

Kustannustoimittajan rooli voi vaihdella eri kustantamoissa, mutta tietyt toimenkuvat kuuluvat aina kustannustoimittajan työhön. Näitä ovat esimerkiksi käsikirjoitusten lukeminen ja hyväksyminen julkaisua varten, käsikirjoituksen työstämisen aikataulutaminen ja julkaisun hyväksyminen, kirjoitustyön laadunvalvonta sekä oikolukeminen ja lopulta valmiin työn tiedottamisen suunnittelu. (Editor of Publications 2013, hakupäivä 15.10.2013; General Obligations for Editors 2013, hakupäivä 15.10.2013; Publication Process 2013, hakupäivä 15.10.2013; Editor, Publications 2013, hakupäivä 15.10.2013.)

Julkaisujen kustannustoimittajat voivat myös tuottaa sisältöideoita lukijoiden toiveiden mukaan. Oikoluvun sekä lauserakenteiden ja sisällön tarkistamisen lisäksi he tarkistavat kirjoittajien esittämät faktat, tilastot ja lähdetiedot. Kustannustoimittajan toimenkuvaan voi liittyä myös julkaisun sisällön suunnittelu vaatimusten mukaan sekä julkaisun tuotannon valvominen. Kaiken kaikkiaan siis kustannustoimittaja valvoo koko julkaisuprosessia aina sisältösuunnittelusta valmiin tuotteen markkinointiin. (Publication Editor 2013, hakupäivä 15.10.2013.)

3 JULKAISUTYÖ KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULUSSA

Tässä luvussa keskitytään Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisutoiminnan käytänteisiin, joiden taustaa esittelen luvussa 3.1. Luvussa 3.2 käyn lyhyesti läpi Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun eri julkaisusarjat sekä käsittelen koulun henkilökunnalle laadittua ohjeistusta ja käytäntöjä julkaisuprosessikokonaisuudessa. Lopuksi luvussa 3.3 esittelen ne julkaisut, joiden toimitustyöhön olen osallistunut kesään 2013 mennessä; tarkastelun ulkopuolelle jää tässä vaiheessa produktinani toimiva Elävä Lappi -hankkeen julkaisu, jonka toimitusprosessiin paneudun perusteellisesti luvussa 4.

3.1 Julkaisutoiminnan käytänteet

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisutoiminta palvelee niin opetusta, tutkimus- ja kehittämistoimintaa kuin myös aluekehitystehtävää. Julkaisujen tuottaminen palvelee ammattikorkeakoulun toiminnan, tutkimustoiminnan ja osaamisen näkyväksi tekemistä niin alueellisesti kuin myös valtakunnallisesti. Julkaisusarjoissa julkaistaan muun muassa raportteja, tutkimuksia ja opinnäytetöitä. Tärkeässä roolissa on myös erilaisten tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiohankkeiden tulosten ja tuotosten esittely. (Julkaisut 2013, hakupäivä 15.10.2013.)

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehittämistoiminnan strategisiksi osaamisalueiksi on määritelty:

- teollisuuden Lappi
- hyvinvoinnin Lappi
- elämysten ja kulttuurin Lappi
- liiketoiminnan ja yrittäjyyden Lappi.

Julkaisutoiminnan pääpaino on juuri näissä osaamisalueissa. (Julkaisut 2013, hakupäivä 15.10.2013.) Julkaisujen odotetaan esittelevän tuloksia, jotka ovat ammattikorkeakoulun ja sen sidosryhmien hyödynnettävissä ja sovellettavissa. Pääperiaatteena on, että kaikista julkaisuista on jotain konkreettista hyötyä jollekin. (Okkonen & Kuha 30.10.2013, haastattelu.)

Ammattikorkeakoulun henkilökunnan tuottamien julkaisujen määrä mittaa osaltaan niin eri toimialojen kuin myös koko koulun tuloksellisuutta (AMK:n julkaisutoiminta 2013, hakupäivä 26.10.2013). Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisutoimintaa suunnittelee, linjaa, arvioi ja kehittää julkaisutyöryhmä, johon kuuluu edustajia jokaiselta toimialalta (Kemi-Tornion AMK:n julkaisusarjat 2013, hakupäivä 26.10.2013). Julkaisusarjojen ohjeistusta ja tuotantoprosessia on esitelty henkilökunnan intranetissä (ks. esim. Ohjeita julkaisun kirjoittajalle 2013, hakupäivä 26.10.2013; KTAMK:n julkaisusarjojen ohjeet 2013, hakupäivä 26.10.2013).

3.2 Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisusarjat

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa on määritelty neljä erilaista julkaisusarjaa, joiden puitteissa julkaistaan tutkimuksia, raportteja, oppimateriaalia ja muunlaisia julkaisuja:

- Sarja A. Tutkimukset
- Sarja B. Raportit ja selvitykset
- Sarja C. Oppimateriaalit
- Sarja D. Muut julkaisut (Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisusarjat 2013, hakupäivä 15.10.2013).

Sarjassa A julkaistaan pääasiassa erilaisia ammattikorkeakoulun henkilöstön tutkimuksia, jotka sisältävät työelämän, opetuksen tai alueellisen kehittämisen kannalta merkittävää ja uutta tietoa (Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisusarjat 2013, hakupäivä 15.10.2013). Julkaisusarja A:ssa julkaistaan erilaisia teoksia vain satunnaisesti. Siinä missä vuonna 2008 tässä sarjassa julkaistiin yhteensä kuusi teosta ja vuonna 2009 neljä, vuosina 2012–2013 julkaisuja ei ole enää ilmestynyt ollenkaan. (Julkaisusarja A 2013, hakupäivä 26.10.2013.) Kaikkia julkaisusarja A:ssa ilmestyneet teokset ovat käyneet ulkopuolisen referee-lukijan kommentoitavana ja hyväksyttävänä (Okkonen & Kuha 30.10.2013, haastattelu).

Julkaisusarja B sisältää Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehittämishankkeissa tuotettuja raportteja, jotka ovat joko itsenäisesti tai yhteistyössä hankepartnerien kanssa laadittuja. Sarjassa B voidaan myös julkaista ammattikorkeakoulun toi-

minnasta kertovia selvityksiä tai jopa opinnäytetöitä, jotka ovat erityisen korkealaatuisia ja tutkimukselliset kriteerit täyttäviä. (Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisusarjat 2013, hakupäivä 15.10.2013.) Viime vuosina julkaisusarja B on ollut kaikista Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisusarjoista elinvoimaisin. Vuodesta 2010 eteenpäin sarjassa on vuosittain ilmestynyt kymmen teosta. (Julkaisusarja B 2013, hakupäivä 26.10.2013.)

Sarjassa C julkaistaan opetusmateriaalia, joka palvelee Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun koulutusaloja ja tukee henkilöstön työskentelyä (Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisusarjat 2013, hakupäivä 15.10.2013). Julkaisusarja C:ssä on julkaistu muutamia teoksia vuosittain aina vuodesta 2007 lähtien, mutta vuoden 2013 osalta lista näyttää yhä tyhjää (lokakuun loppuun mennessä). Teosten joukossa on oppaita niin henkilökunnalle kuin myös opiskelijoille. (Julkaisusarja C 2013, hakupäivä 26.10.2013.)

Sarja D sisältää muut julkaisut, jotka eivät sisältönsä puolesta kuulu sarjoihin A, B tai C. Tämän sarjan julkaisut voivat esitellä esimerkiksi ajankohtaisia toiminnan tuloksia, joista hyötyvät ammattikorkeakoulun lisäksi sen sidosryhmät ja verkostot. (Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisusarjat 2013, hakupäivä 15.10.2013.) Vuodesta 2007 lähtien vain muutamia teoksia on satunnaisesti julkaistu sarja D:ssä (Julkaisusarja D, hakupäivä 26.10.2013).

3.2.1 Julkaisuprosessin vaiheet

Julkaisuprosessi alkaa ideasta. Kun hyvä idea on herännyt, on määriteltävä julkaisun pääasiallinen tarkoitus sekä kohderyhmä. Heti alussa on hyvä myös miettiä jo sitä, toteutetaanko julkaisu vain sähköisenä vaiko myös painettuna. (Julkaisusarjojen tuotantoprosessi 2011, hakupäivä 26.10.2013; Ohjeita julkaisun kirjoittajalle 2013, hakupäivä 26.10.2013.) Painetun version teettäminen riippuu käytännössä julkaisun tuottavan tahon, esimerkiksi TKI-hankkeen, budjetista ja toiminnan tavoitemäärittelyistä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun viestintäyksikkö tarjoaa tarvittaessa osaamistaan alkuvaiheessa hankkeen viestintäsuunnitelman toteutuksen ja sisältösuunnitelman osalta (Okkonen & Kuha 30.10.2013, haastattelu).

Kun ideaa on työstetty ja se on jalostunut konkreettiseksi sisältöehdotukseksi, tulee kirjoittajan tai julkaisun toimittajan täyttää kustannussopimus, jossa määritellään vastuut, tekijänoikeudet ja julkaisusarja. Lisäksi kustannussopimuksessa esitellään teoksen kirjoittajat ja sisältösuunnitelma. Kustannussopimus toimitetaan Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisutyöryhmälle, joka tekee päätöksen julkaisun julkaisemisesta. (Julkaisusarjojen tuotantoprosessi 2011, hakupäivä 26.10.2013; Ohjeita julkaisun kirjoittajalle 2013, hakupäivä 26.10.2013.) Kirjoittajan tai julkaisun toimittajan tulee ottaa huomioon, että julkaisutyöryhmä kokoontuu suhteellisen harvoin, joten erilaiset hyväksyntää vaativat asiakirjat kannattaa toimittaa hyvissä ajoin käsiteltäväksi.

Julkaisuprojektin hallinnassa ja julkaisun työstämisessä avustaa Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun graafinen suunnittelija, joka tarvittaessa voi laatia kirjoittajan tai toimittajan kanssa suunnitelman julkaisuprosessin etenemisestä. Kirjoittaja tai toimittaja vastaa tekstin sisällöstä ja tuottamisesta, tekstin kieliasusta ja oikoluvusta sekä painojulkaisun kansiteksteistä. (Julkaisusarjojen tuotantoprosessi 2011, hakupäivä 26.10.2013; Ohjeita julkaisun kirjoittajalle 2013, hakupäivä 26.10.2013.) Graafisen suunnittelijan kanssa kannattaa jo julkaisuprosessin alkuvaiheessa keskustella valmiin julkaisun ulkoasusta. On hyvä pohtia, tuleeko julkaisu noudattamaan Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisumallia vai onko visuaalisen ilmeen tarkoitus olla jollain tavalla omaperäinen.

Kun käsikirjoitus on valmis, se tulee toimittaa Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisutyöryhmälle luettavaksi, kommentoitavaksi ja julkaisusarjaan hyväksyttäväksi. Julkaisutyöryhmä voi tarvittaessa pyytää käsikirjoituksesta lausunnon asiantuntijoilta, esimerkiksi referee-tarkistajalta tai alan yliopettajalta. (Julkaisusarjojen tuotantoprosessi 2011.) Referee-tarkistajaa käytetään silloin, jos julkaisu halutaan Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisusarja A:han (Okkonen & Kuha 30.10.2013, haastattelu). Tähän vaiheeseen tulee varata aikaa, sillä mitä pidempi käsikirjoitus on, sitä enemmän aikaa julkaisutyöryhmän jäsenet tarvitsevat sen perusteelliseen läpikäymiseen. Jos julkaisutyöryhmä esittää korjausehdotuksia, tulee muutokset tehdä käsikirjoitukseen ennen sen lähettämistä taittajalle.

Kun julkaisun tekstisisältö on tarkistettu, viimeistelty ja oikoluettu, käsikirjoitus toimitetaan graafiselle suunnittelijalle, joka taittaa julkaisun. Taittaja tarkistaa, että julkaisuun tulee tarvittavat logot ja muut merkinnät. Lisäksi taittaja selvittää kirjastosta julkaisun

ISBN- ja ISSN-tunnukset. (Julkaisusarjojen tuotantoprosessi 2011, hakupäivä 26.10.2013; Ohjeita julkaisun kirjoittajalle 2013, hakupäivä 26.10.2013.)

Taittotyöhön voi myös palkata ulkopuolisen taittajan tai siinä voi hyödyntää ammattikorkeakoulun opiskelijoiden osaamista (esim. kuvataiteen koulutusohjelma). Koulutusohjelmavastaava tai opetushenkilöstö osaa neuvoa, onko parhaillaan menossa joku sellainen kurssi tai opintojakso, johon taittotoimeksiannon voisi integroida. Jos taittotyö toteutetaan opiskelijatyönä, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun graafinen suunnittelija voi toimia työn ohjaajana ja neuvojana (Julkaisusarjojen tuotantoprosessi 2011, hakupäivä 26.10.2013).

Kun taitto on valmis, taittaja toimittaa julkaisun kirjoittajalle tai toimittajalle vedoksen tarkistettavaksi. Tekijä tarkistaa ja hyväksyy vedoksen, jonka jälkeen Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun graafinen suunnittelija huolehtii elektronisen julkaisun julkaisemisesta koulun internetsivuilla ja ammattikorkeakoulujen julkaisuarkisto Theseuksessa. Graafinen suunnittelija sopii myös julkaisun painatuksesta sopimuskirjapainossa ja toimittaa vedoksen painettavaksi. (Julkaisusarjojen tuotantoprosessi 2011, hakupäivä 26.10.2013; Ohjeita julkaisun kirjoittajalle 2013, hakupäivä 26.10.2013; ks. myös Theseus 2013, hakupäivä 26.10.2013.)

Teoksen julkaisun jälkeen Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun graafinen suunnittelija ja tiedottaja sopivat kirjoittajan tai toimittajan kanssa julkaisun tiedottamiseen ja markkinointiin liittyvistä konkreettisista toimenpiteistä. Julkaisujen myynnistä ja jakelusta vastaa yleensä Kemin oppimiskeskus tai TKI-hankkeiden julkaisujen osalta hankepäällikkö ja hankehenkilöstö. Teoksen kirjoittajan tai toimittajan on toimitettava yksi kappale julkaisua kirjastoon luettelointia varten. Lopuksi teoksen tai sen sisältämien artikkelien kirjoittaja(t) ilmoittavat julkaisutiedot julkaisuluetteloon tilastointia varten. (Julkaisusarjojen tuotantoprosessi 2011, hakupäivä 26.10.2013; Ohjeita julkaisun kirjoittajalle 2013, hakupäivä 26.10.2013.)

3.2.2 Julkaisun ulkoasuohjeita

Heti julkaisuprosessin alkaessa kirjoittajan tai teoksen toimittajan tulee sopia prosessin aikataulusta Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun graafisen suunnittelijan kanssa. Aika-

taulua on noudatettava, mutta jos aikataulu esimerkiksi viivästyy, on tästä ilmoitettava mahdollisimman pian graafiselle suunnittelijalle. Julkaisun kirjoittajaa tai toimittajaa ohjeistetaan käyttämään henkilökunnan intranetistä löytyvää julkaisupohjaa tekstisisältöä laatiessaan. (Ohjeita julkaisun kirjoittajalle 2013, hakupäivä 15.10.2013.)

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisusarjoille on määritelty ulkoasut, joita elektroniset ja painetut julkaisut yleensä noudattavat. Julkaisut ovat B5-kokoisia, kartonkikantaisia ja liimanidottuja. Kansi on värillinen ja sisuksen sisältö yksi- tai nelivärinen sisällön mukaan. Kanteen ja kolofonisivulle tulee rahoittajien ja mahdollisten hankekumppaneiden logot. Joissakin tapauksissa julkaisusarjoissa voi olla ulkoasultaan ja toteutukseltaan poikkeavia teoksia, jos sille on perusteet. (Ohjeita julkaisun kirjoittajalle 2013, hakupäivä 15.10.2013.)

Kirjoittajia ohjeistetaan myös esimerkiksi tekstin rakenteen ja otsikoinnin suhteen. Tärkeässä osassa on loogisuus ja johdonmukaisuus, joita tulee noudattaa niin rakenteen, otsikoinnin, sisällön kuin myös lähdeviitteiden ja lähdeluettelon osalta. Raporttien ja tutkimusten sisältö voi noudattaa esimerkiksi seuraavanlaista kaavaa: tiivistelmä, esipuhe, johdanto, tavoitteet, menetelmät, tulokset, yhteenveto, lähteet. Artikkelijulkaisuissa kirjoittajan nimi tulee kunkin artikkelin pääotsikon yläpuolelle ja julkaisun loppuun lisätään kirjoittajien esittelyt. Muunlaisissa julkaisuissa kirjoittajatiedot voi liittää esipuheeseen tai johdantoon. (Ohjeita julkaisun kirjoittajalle 2013, hakupäivä 15.10.2013.)

3.3 Kokemuksia julkaisujen toimittamistyöstä

Työskennellessäni Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa kaupan ja kulttuurin toimialan projektityöntekijänä vuosina 2012–2013 olen ollut mukana toimittamassa neljää eri julkaisua. Kahdessa näistä olen toiminut osana laajempaa toimittajajoukkoa, ja toiset kaksi olen toimittanut yksin. Kaikki neljä ovat olleet artikkelijulkaisuja.

Tässä luvussa esittelen lyhyesti niitä julkaisuja, joiden toimittamistyössä olen ollut mukana kesään 2013 mennessä. Jokaisessa näistä julkaisusta toimittajan roolini on ollut hyvin erilainen. Esittelen paitsi julkaisujen sisältöä ja julkaisuprosessia niin myös omaa rooliani julkaisun toimitustyössä. Lisäksi luvussa 4 esittelen produktinani toimivan Elä-

vä Lappi -hankkeen julkaisuprosessin tarkan kuvauksen julkaisun toimittajan näkökulmasta.

3.3.1 Oikolukijasta toimitustyön koordinoijaksi (eLVa)

eLVa-hanke on Rovaniemen ammattikorkeakoulun hallinnoima ja Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun kanssa yhteistyössä toteuttama sähköisen liiketoiminnan osaamisen vahvistamisen valmennusohjelma. Kyseinen hanke ja sen sisään kirjoitettu Lapland Online 2013TM -koordinaatio käynnistyi vuoden 2008 alussa ja päättyi vuoden 2012 lopussa. Hankkeen tavoitteena oli osaamisen vahvistamisen lisäksi ICT-tietopääoman lisääminen Lapissa, sähköisen liiketoiminnan koulutus- ja asiantuntijapalveluiden kehittäminen ja Lapland Online 2013TM -verkoston yhteistyöhön aktivoituminen. (Hanni-Vaara, Sipola & Tapaninen 2012, 27–28; Hanni-Vaara, Kähkönen & Merivirta 2012.)

Tullessani mukaan eLVa-hankkeeseen määritteli silloinen projektipäällikkö Tomi Sipola rooliksi tulevan julkaisun artikkeleiden oikolukemisen. Kevään 2012 aikana luettavakseni toimitettiin jonkin verran artikkeleita, jotka oikoluin ja mahdollisesti kommentoin, jos tarve vaati. Kesän ja alkusyksyn 2012 aikana hankkeessa tapahtui Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun puolelta henkilöstömuutoksia, ja syksyllä 2012 tilanne oli se, että olin koulumme henkilökunnasta ainoa, joka tunsu eLVa-hankkeen julkaisun sisällön. Tällöin Rovaniemen ammattikorkeakoulun hankehenkilöstö esitti, että ottaisin julkaisun loppuunsaattamisessa vahvemman toimitusroolin pelkän oikoluvun sijaan. Varaani laskettiin koko julkaisupaketin koordinointi ja sisällön koostaminen.

Julkaisun sisältö ja artikkelien kirjoittajat oltiin suunniteltu ja päätetty jo kauan ennen kuin tulin hankkeeseen mukaan. Julkaisuprosessissa roolini oli lopulta varmistaa, että kaikki artikkelit valmistuvat ajallaan, oikolukea kaikki artikkelit, yhtenäistää viittaus- ja lähdeluettelokäytännöt, valmistella käsikirjoitus Rovaniemen ammattikorkeakoulun julkaisutyöryhmälle ja tarkistaa taittovedos. Julkaisun toimitusryhmään kuuluivat myös Rovaniemen ammattikorkeakoulun Päivi Hanni-Vaara ja Outi Kähkönen. Lisäksi toimitusryhmän kokouksiin aktiivisesti osallistui Mirva Tapaninen.

Julkaisun artikkeleissa tulee esille sähköisen liiketoiminnan osaamisen vahvistuminen erityisesti kirjoittajien oman substanssin tai intressin kautta (Hanni-Vaara, Kähkönen &

Merivirta 2012). Tavoitteena oli, että kaikki ne, jotka ovat hankkeeseen sen toiminta-aikana osallistuneet tavalla tai toisella, tuottavat julkaisuun sisältöä omien kokemustensa ja osaamisalueidensa perusteella.

Syksyllä 2012 teos julkaistiin Rovaniemen ammattikorkeakoulun julkaisusarja C:ssä (nro 33) nimellä *Lappilaiset sähköisen liiketoiminnan aallonharjalla – Uusia mahdollisuuksia ammatilliseen opetus- ja kehittämistyöhön* (Hanni-Vaara, Kähkönen & Merivirta 2012). Julkaisusta teetettiin 100 kappaleen painos, ja lisäksi se julkaistiin sähköisenä ePub-versiona Rovaniemen ammattikorkeakoulun internetsivuilla.

3.3.3 Ulkopuolisena mukaan kolmen koulutustason yhteisjulkaisuun (LFA)

Les Feux Arctiques (LFA) on Pohjoisen kulttuuri-instituutin toimijoiden yhteinen hanke, jonka tavoitteena on kehittää pedagogisia toimintamalleja pohjoisen taiteen ja median koulutuksessa (Honka, Leinonen, Merivirta & Vaara 2013). Hanke käynnistyi vuoden 2011 alussa ja kesti aina toukokuuhun 2013 asti. Hankkeen toiminnassa oli mukana kolme erin koulutusasteen oppilaitosta; koordinaattorina Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu ja yhteistyökumppaneina Lapin yliopisto ja Ammattiopisto Lappia. Yhteistyökumppaneina olivat myös Saamelaisalueen koulutuskeskus ja Versaillesin yliopisto Ranskasta. Kolmen eri pilottiohjelman kautta hankkeessa kehitettiin projektipedagogista toimintatapaa opetukseen. (Vaara & Merivirta 2013.)

Kun hankkeen projektipäällikkö Saila-Inkeri Vaara syksyllä 2012 pyysi minua LFA:n julkaisun toimittajaksi, ei minulla ollut mitään tietoa hankkeesta toteutetusta sisällöstä. Olin kuullut Les Feux Arctiques -dokumenttielokuvasta, joka on yksi hankkeen keskeisiä tuloksia ja tuotoksia, mutta toteutuksiin kuului paljon muitakin monipuolisia sisältöjä. Hankkeen julkaisun toimitustyöryhmä koostui aiemmin yhdestä edustajasta oppilaitosta kohden, mutta minun tehtäväkseni tuli koota kaikki artikkelit yhdeksi käsikirjotukseksi ja miettiä sisältökokonaisuus valmiiksi. Julkaisun runko oli suunniteltu jo ennen kuin itse tulin toimintaan mukaan.

Artikkeleita luettavakseni saadessani huomasin, ettei aiemmin tehty sisältöjaottelu tukenut täysin yhtenäistä kokonaisuutta. Näin ollen rakensin artikkeleista kokonaan uudenlaisen sisällön, jossa kokonaisuus rakentui hankkeiden pilottien mukaisesti. Artikkeleis-

sa oli mukana niin erittäin tieteellisiä kirjoituksia kuin myös lyhyitä, kokemuksiin perustuvia opiskelijoiden kuvauksia. Hankkeessa toiminnallinen osuus oli kuulunut ammattikorkeakoulun ja ammattiopiston toteutettavaksi ja tutkimuksellinen osuus puolestaan yliopiston. Julkaisussa tämä sama jakauma tuli esiin.

Käsikirjoituksen työstämisvaiheessa suurimmaksi ongelmaksi muodostui juuri se, että kirjoittajat tulivat kolmesta eri oppilaitoksesta. Kirjoittajakunta oli todella laaja, eikä tuntenut henkilökohtaisesti kuin vain Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun kirjoittajat. Joillekin kirjoittajille jouduin laittamaan useamman kerran pyyntöjä artikkelin valmiiksi tuottamisesta. Joitain artikkeleita taas viilailtiin jatkuvasti, jolloin sisällönhallinta vaikeutui osaltani. Myös lähdeviite- ja lähdeluettelomerkintöjen käytännöissä oli eroja eri oppilaitosten välillä, joten niiden yhtenäistäminen vaati osaltani enemmän työstämistä.

Loppukeväästä 2013 teos julkaistiin Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisusarja B:ssä (5/2013) sekä Lapin yliopiston julkaisusarja C:ssä (nro 40) nimellä *Les Feux Arctiques – Pedagogisia toimintamalleja pohjoisen taiteen ja median opetuksessa* (Honka, Leinonen, Merivirta & Vaara 2013). Julkaisusta teetettiin 500 kappaleen painos, ja lisäksi se julkaistiin sähköisenä pdf-versiona Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun internetsivuilla.

3.3.4 Yksin työskentelyä tuntemattomilla vesillä (iKontakt)

Lokakuusta 2010 vuoden 2012 loppuun asti kestäneessä iKontakt-hankkeessa (innovatiivinen kuntaorganisaatioiden tietohallinnon ja avoimen lähdekoodin kehitys- ja tutkimushanke) haettiin ratkaisua Lapin alueen kuntien toimintaedellytysten kehittämiseen informaatioteknologisten ratkaisujen avulla. Hankkeen toteuttamisesta vastasivat Lapin yliopisto, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, Rovaniemen ammattikorkeakoulu ja Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus Tieke. Tavoitteena oli luoda ja koota tietämystä, osaamista, käytäntöjä ja malleja kunnallisen tietohallinnon kehittämistä varten. (Merivirta 2013c.)

Loppuvuodesta 2012 hankkeen projektipäällikkö Juha Meriläinen otti minuun yhteyttä ja esitti idean hankkeen tulosten julkaisemisesta erillisessä, toimitetussa julkaisussa. Hankkeen tuloksia oltiin koottu projektityöntekijöiden ja harjoittelijoiden toimesta eri-

laisiin raportteihin. Koska tulokset olivat erityisen konkreettisia ja hyödynnettävissä laajemminkin, näistä raporteista tuli koostaa yhtenäinen julkaisu.

Edellisiin julkaisun toimitustöihin verrattuna työ kuulosti helpolta, sillä sisältö oli kokonaan minun muokattavissani. Haasteita tuotti kuitenkin se, että raporttien sisältö ja aihealue olivat minulle ennaltaan täysin vieraita. Raportteja lukiessani sisältö alkoi hahmottua, ja lopputulos olikin paljon monipuolisempi kuin mitä pelkät raportit olisivat lukijalle antaneet. Tämän julkaisun toimittajana toimin yksin, joten ensimmäistä kertaa minun oli luotettava täysin omiin ratkaisuihini ilman muun toimitusryhmän palautetta ja kommentteja.

Muodostin raporttien sisällöstä yhdistelemällä ja teemoittelemalla loogisen julkaisukonaisuuden. Sisältöä työstäessäni nousi myös esille muutamia lisätiedon tarpeita. Tämän vuoksi kirjoitin itse artikkelin julkaisun johdantoon ja työstin artikkelin myös iKontakt-hankkeessa tehdyn opinnäytetyön sisällöstä. Huomasin myös, että julkaisu tarvitsisi jonkunlaisen katsauksen tulevaisuuden näkymiin, joten pyysin projektiantuntija Jenni Lounelaa kirjoittamaan artikkelin aiheesta.

Alkusyksystä 2013 teos julkaistiin Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisusarja B:ssä (9/2013) nimellä *Virastosta verkkoon – Sähköisten palveluiden edistäminen Lapissa. iKontakt-hankkeen tuloksia ja kokemuksia* (Merivirta 2013b), ja siitä teetettiin vain sähköinen pdf-versio Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun internetsivuille.

4 TOIMITTAJANA ELÄVÄ LAPPI -HANKKEEN JULKAISUSSA

Tässä luvussa paneudutaan tarkemmin opinnäytetyöni produktina toimivan Elävä Lappi -hankkeen julkaisun (Merivirta 2013a) työstämis- ja toimitusprosessiin. Luvussa 4.1 esittelen Elävä Lappi -hankkeen tavoitteita ja toiminnan lähtökohtia ja periaatteita. Luvussa 4.2 pohdin lyhyesti hankkeen julkaisun lähtökohtia ja luvussa 4.3 käyn koko julkaisuprosessin läpi yksityiskohtaisesti aina suunnittelusta lopputuotteeseen asti.

4.1 Elävä Lappi -hankkeen taustoja, metodeja ja toteutuskeinoja

Elävä Lappi -hanke on Lapin korkeakoulujen yhteinen, vuosina 2010–2013 toteutettu Living Lab -kokonaisuus. Hankkeessa on pilotoitu, kehitetty ja toteutettu liikunta-, luonto- ja ostosmatkailua tukevia käyttäjälähtöisiä liiketoimintapalveluita palvelumuotoilun menetelmiä hyödyntäen. Hankkeen toimintaa on toteutettu kahdessa eri pilotissa, Rajalla Living Labissa Torniossa ja Ounasvaara Living Labissa Rovaniemellä. Monipuolisten ja loppukäyttäjää osallistavien kehittämistehtävien avulla on luotu käyttäjälähtöisen kehittämisen toimintamallia. (Saranne & Merivirta 2013, 9; Tietoa hankkeesta 2013.)

Kemi-Tornion ammattikorkeakoululla on ollut Elävä Lappi -hankkeessa pääkoordinaattorin rooli, ja toiminnasta ovat pääasiassa vastanneet projektipäällikkö Marika Saranne ja projektiasiantuntija Marjo Jussila. Kaikkea toimintaa suunniteltiin ja toteutettiin yhteistyössä Rovaniemen ammattikorkeakoulun ja Lapin yliopiston kanssa. Rovaniemen ammattikorkeakoulussa koordinaattorina toimi Pia Yliräisänen-Seppänen, ja Lapin yliopistosta muun muassa Essi Kuure ja Raimo Jänkälä toivat toimintaan mukaan omaa palvelumuotoilu- ja tieteellistä osaamistaan.

Tavoitteita Elävä Lappi -hankkeen toimintakaudelle asetettiin kolme: Pää tavoitteena oli pilotoita, kehittää ja toteuttaa liikunta-, luonto- ja ostosmatkailua tukevia liiketoimintapalveluita alueellisten yhteistyökumppanien tarpeiden ja toiveiden mukaisesti sekä Kemi-Tornion alueella että Rovaniemellä. Näiden kokemusten pohjalta haluttiin luoda toimintamalli Living Lab -toiminnan toteuttamiselle. Toisena tavoitteena oli kehittää dokumentointi- ja tiedonkeruumenetelmälusta, jonka avulla alueellisten kehitysideoiden antaminen, saaminen ja hyödyntäminen helpottuisi. Kolmanneksi tavoitteeksi ase-

tettiin palkitsemisjärjestelmän kehittäminen, eli tarkoituksena oli etsiä toimivia käytänteitä siihen, miten käyttäjiä motivoidaan ja sitoutetaan osallistumaan kehittämistyöhön. (Elävä Lappi 2010.)

Elävä Lappi -hankkeessa kaiken lähtökohtana on Living Lab -toiminta, joka on ohjannut kehittämistyötä ja antanut suuntaviivat toiminnalle (Jussila 2013, 9). Living Lab -toiminnassa yritysten tai julkisten toimijoiden tuotteiden ja palveluiden käyttäjä osallistuu tutkimukseen, kehitykseen ja innovointiin omassa arjessaan. Käyttäjä otetaan siis osalliseksi koko kehittämisprosessiin, ei vain tuotteen tai palvelun testaukseen kehittämisprosessin loppuvaiheessa. (Living Lab -käsikirja 2010, 11.)

Living Lab -toiminnan on kuvattu olevan käyttäjälähtöinen avoimen innovaation ekosysteemi tosielämän ympäristössä. Living Labissa tutkimus-, kehitys- ja innovaatio-toimintaa toteutetaan asiantuntijoiden ja tuotteen tai palvelun loppukäyttäjien tiiviissä yhteistyössä tosielämän ympäristöissä ja soveltaen avoimen innovaation periaatteita. (Heikkanen & Österberg 2012, 9, 11; ks. myös Living Lab -käsikirja 2010; Merivirta 2013a). Käyttäjälähtöisyydellä viitataan tuotteen tai palvelun loppukäyttäjän aktiiviseen osallistumiseen kehitys- ja innovointitoimintaan. Avoin innovaatio puolestaan tarkoittaa ideoiden ja innovaatioiden jakamista kaikkien ekosysteemin toimijoiden kesken. Ekosysteemi on se verkosto, jossa Living Lab -toimijat työskentelevät yhdessä. Tosielämän ympäristö on erottaa Living Lab -toiminnan perinteisestä laboratoriotutkimuksesta, sillä tutkimukseen osallistuja loppukäyttäjä testaa ja kehittää tuotetta tai palvelua osana normaalia arkeaan ja arkiympäristöään. (Living Lab -käsikirja 2010, 12–13.)

Living Lab -toiminnassa kehittäminen tapahtuu ekosysteemin eri toimijoiden muodostaman verkoston yhteistyönä (Jussila 2013, 15). Ekosysteemi eli yhteiskehittämisen verkosto koostuu Neloskierre-mallin (ks. Heikkanen & Österberg 2012) mukaisesti tuotteen tai palvelun tarjoajista (hyödyntäjät), tuotteen tai palvelun loppukäyttäjistä (käyttäjät), kehittämistoiminnan fasilitaattoreista (kehittäjät) sekä julkisesta tahosta (mahdollistaja), joka antaa hyödyntäjälle, kehittäjille ja käyttäjille toimintaedellytyksiä kehittämisen toteuttamiseen (Jussila 2013, 15–16). Näin ollen Living Lab toimii eri alojen osaajien kohtaamispaikkana, jossa useita eri asiantuntijoita ja käyttäjiä tuodaan yhteen ja ideat sekä ratkaisut syntyvät osallistujien yhteistyössä (Heikkanen & Österberg 2012, 13).

Olen ollut mukana Elävä Lappi -hankkeessa vuoden 2012 alusta lähtien. Aluksi toimenkuvaani kuuluivat hankkeen popularisointiin liittyvät tehtävät, esimerkiksi lehtijuttujen kirjoittaminen ja esittelyvideomateriaalin tuottaminen. Tämän jälkeen olen popularisoinnin ohessa toiminut hankkeen julkaisun toimittajana ja syksystä 2013 eteenpäin hankeasiantuntijana Living Lab -toiminnan markkinoinnin ja jalkauttamisen osalta.

4.2 Hankkeen julkaisun lähtökohdat

Jo hankehakemuksessa oli mainittu, että Elävä Lappi -hankkeessa laaditaan julkaisu, joka toimii hankkeessa tuotettavan Living Lab -toimintamallin levittämisessä laajemmalle (Elävä Lappi 2010, 12). Syksyllä 2012 hankkeen projektipäällikkö Marika Saranne pyysi minua ottamaan vastuun hankkeen loppujulkaisun toimittamisesta aiemman julkaisukokemukseni ja koulutustaustani vuoksi. Tässä vaiheessa olin ollut Elävä Lappi -hankkeessa mukana jo sen verran pitkän aikaa, että tiesin, mitä toiminnalla halutaan saavuttaa ja miten näitä tavoitteeseen pyrkiviä toimenpiteitä kannattaisi kuvata.

Hankkeen julkaisutoimintaa ja toiminnan julkiseksi tekemistä oltiin toteutettu alusta asti hankkeen kotisivun blogissa (ks. Elävä Lappi blogi 2013). Blogissa hanketoimijat olivat julkaisseet niin kuvauksia ja tutkimustuloksia eri kehittämistehtävistä kuin myös vinkkejä hyviin käytäntöihin Living Lab -toiminnan saralla niin kansallisesti kuin myös kansainvälisesti.

Kun Elävä Lappi -hankkeen julkaisua lähdettiin suunnittelemaan, oli selvää, että eri hanketoimijoilla oli erilaiset ajatukset julkaisun sisällöstä. Osa toimijoista halusi julkaisusta käytännönläheisen oppaan Living Lab -toimintamallin mahdollisille tulevaisuuden hyödyntäjille, osa taas halusi tieteellisemmän julkaisun, joka korostaisi hankkeen toiminnan tuloksia.

Keskustelun aiheeksi nousi myös se, voisivatko jo kirjoitetut blogitekstit korvata julkaisun kokonaan tai voisiko niitä hyödyntää julkaisun sisällössä jotenkin. Lopulta julkaisun sisältöä kuitenkin lähdettiin työstämään ikään kuin tyhjältä pöydältä, mutta esimerkiksi blogitekstejä päätettiin käyttää julkaisun lähdemateriaalina niin paljon kuin mahdollista.

4.3 Julkaisun toimittajan työvaiheet

Elävä Lappi -hankkeelle määriteltyjen tavoitteiden tuloksia ja toteutumista haluttiin esitellä julkaisussa. Ideana oli, että kenttätöitä vastaavat hanketoimijat kuvailisivat käytännön toteutuksia ja yliopistotoimijoiden roolina olisi näiden toteutusten arviointi tieteellisemmästä näkökulmasta.

Elävä Lappi -hankkeen julkaisun työstämisessä olen ollut mukana lähes alusta asti. Julkaisun sisältörunko oli suunniteltu alustavasti hankehakemuksessa määriteltyjen tavoitteiden mukaisesti (ks. Elävä Lappi 2010) jo ennen toimitustyöhön osallistumistani, mutta varsinaista tekstiä ei vielä oltu aloitettu laatia.

Tässä luvussa esittelen ne eri työvaiheet, jotka Elävä Lappi -hankkeen julkaisussa (ks. Merivirta 2013a) tulivat vastaan toimittajan roolissa. Olen jaotellut koko prosessin osakokonaisuuksiin, jotka käsittelen siinä järjestyksessä, kuin ne toimitustyössä tulivat vastaan. On kuitenkin otettava huomioon, että vaikka eri työvaiheet korostuivat toisia enemmän tietyissä vaiheissa julkaisuprosessia, niin kaikki ne olivat työskentelyssä läsnä tavalla tai toisella läpi koko prosessin.

4.3.1 Julkaisun sisällön suunnittelu

Ensimmäisessä julkaisupalaverissa, jossa itse olin mukana, esiteltiin julkaisun alustava sisältörunko. Suunniteltu sisältö perustui hankkeen tavoitteiden toteutumisen kuvaukseen. Hankehakemuksessa oltiin mainittu, että hankkeessa luotava toimintamalli yhdistää yritykset (hyödyntäjä) ja palvelujen tuottajat eli mahdollistajat (julkinen sektori), kehittäjät (korkeakoulut, tutkimuslaitokset ja konsultit) ja loppukäyttäjät (asukkaat, työntekijät, opiskelijat) pilottikohteiden kehitystyöhön (Elävä Lappi 2010, 6). Julkaisussa olikin tärkeää saada näkyviin Neloskierre-mallin mukaisesti niin mahdollistajien, hyödyntäjien, kehittäjien kuin myös käyttäjien rooli Living Lab -toiminnassa.

Ekosysteemin eri toimijoiden roolien lisäksi julkaisun haluttiin osoittavan, miten kuka tahansa voi hyödyntää Living Lab -toimintaa oman yrityksensä tai toimintansa tehostamisessa. Lopulliseen sisältöön haluttiin tarkat kuvaukset siitä, mitkä ovat olleet hank-

keen tavoitteet ja minkälaista työtä on tehty niiden aikaansaamiseksi. Tavoitteet ja niiden toteutus toimivat julkaisun sisällön runkona.

Julkaisupalaverin keskustelujen tuloksena teimme sisältöön pieniä muutoksia ja tarkennuksia. Alustava sisältösuunnitelma kattoi kyllä laajasti julkaisun tulevan asiasisällön, mutta rakenteellisesti se kaipasi mielestäni vielä hiomista. Pyrimme muodostamaan jo alusta alkaen selkeitä, yhtenäisiä kokonaisuuksia eri teemojen ympärille. Lopullisessa sisältösuunnitelmassa asia jaoteltiin Johdanto- ja Yhteenveto-lukujen lisäksi neljään eri osioon:

- 1) *Johdanto*-osiossa esitellään Living Lab -toiminnan periaatteita, Elävä Lappi -hanketta ja hankkeen pilottien toimintaa.
- 2) *Toimintamalli*-osiossa esitellään hankkeessa yhteiskehittämisen menetelmin luotua Living Lab -toimintamallia ja sen toteuttamista hankkeen piloteissa.
- 3) *Yhteiskehittäminen verkossa* -osio sisältää menetelmiä käyttäjien osallistamiseen verkon kautta sekä kokemuksia sosiaalisen median työkaluista ja pohdintaa Elävä Lappi -hankkeen verkkoviestinnästä.
- 4) *Sitouttamis- ja palkitsemismenetelmät* -osiossa pohditaan hankkeen aikana esiin nousseita havaintoja erilaisista keinoista motivoida käyttäjät mukaan kehittämistyöhön.
- 5) *Kehittämistehtävät*-osiossa kuvataan lyhyesti kaikki hankkeen aikana niin Torniossa kuin Rovaniemellä toteutetut kehittämistehtävät.
- 6) *Yhteenveto*-osiossa koostetaan Elävä Lappi -hankkeessa saavutetut tulokset ja pohditaan Living Lab -kehittämistoiminnan hyötyjä ja mahdollisuuksia tulevaisuudessa.

Oli myös tärkeää, että kaikki kokonaisuudet noudattelisivat samanlaista rakenteellista logiikkaa, jotta julkaisu olisi helposti ymmärrettävä, luettava ja käytettävä. Päädyimme sellaiseen ratkaisuun, että jokainen osio alkaa asiaa taustoittavalla teoreettisemmalla sisällöllä. Tämän jälkeen esitellään konkreettisesti ja käytännönläheisesti, miten kyseistä asiaa on toteutettu Elävä Lappi -hankkeessa ja sen kahdessa eri pilotissa. Osioiden lopuksi arvioidaan, kuinka hyvin kyseinen asia on hankkeessa toteutunut ja hankkeelle asetetut tavoitteet täytetty.

Julkaisun sisällysluettelon tarkennettua aloimme suunnitella kirjoittajajakoja ja tekstien laajuuksia. Käytännössä siis sovimme eri osioille vastuukirjoittajat ja maksimilaajuudet. Samalla sovimme, että hankkeen yleisen hengen mukaisesti julkaisun tekstien tuottamisen osalta noudatetaan yhteiskirjoittamisen menetelmiä. Ajatuksena oli, että vaikka eri osioille määrätään vastuukirjoittajat, niin jokainen hanketoimija antaa oman panoksensa eri tekstiosioille joko kirjoittaen tai kommentoiden tekstejä.

Suunnitteluvaiheessa keskustelimme myös siitä, minkälainen julkaisukokonaisuus tulee ylipäätään olemaan. Mukana tulisi olemaan yhteensä yhdeksän eri kirjoittajaa, joista jokaisella on erilainen vastuu kirjoitustyössä ja asiasisällöissä. Selvytyden vuoksi ehdotin, että vaikka kirjoitamme yhtenäistä kokonaisuutta, niin olisi järkevää tehdä julkaisusta artikkelikokoelma. Näin ollen eri osiot aina Johdannosta Yhteenvedoon koostuisivat artikkeleista, joille on määritelty aina vähintään yksi kirjoittaja. Tällä tavoin olisi selkeää, kenen asiantuntemus tulee esille erilaisia asioita käsiteltäessä.

4.3.2 Kirjoitustyön koordinointi

Kun suunnitelma julkaisun sisällöstä ja rakenteesta oltiin laadittu yhteisessä julkaisupalaverissa, projektiasiantuntija Marjo Jussila laati eri julkaisuosioille tiedostot hankkeen Google Driveen. Palaverissa suunnitellut vastuukirjoittajat ja tekstien laajuudet (sivumäärät) mainittiin myös eri osioiden tiedostoissa. Google Driveen luotiin myös julkaisun sisällysluettelo, josta oli linkitys yksittäisiin tekstiosioihin.

Kirjoitusvaiheessa haasteena oli kiireisten hanketoimijoiden aikataulujen sovittaminen yhteen, jotta kirjoitustyölle saattoi asettaa ylipäätään minkäänlaista deadlinea. Kaikki Elävä Lappi -hankkeen julkaisuun osallistuvat kirjoittajat olivat samanaikaisesti mukana muidenkin TKI-hankkeiden toiminnassa omissa oppilaitoksissaan, ja osalla oli myös opetustyötä hanketoiminnan ohella. Koska kenenkään kirjoittajan työresurssit eivät kohdistuneet pelkästään Elävä Lappi -hankkeeseen, oli alusta asti selvää, että julkaisuprosessissa ja varsinkin kirjoitustyön koordinoinnissa minun tulee varautua joustamaan aikataulullisesti.

Asetin kirjoitusaikataulut melko väljiksi, jotta kullakin kirjoittajalla olisi aikaa työstää omia osioitaan itselleen parhaiten sopivana aikana. Oli kuitenkin tärkeää, että tekstiä aletaan työstää mahdollisimman pian, jotta julkaisun tilannetta voidaan käsitellä aina hankkeen kuukausittaisissa palavereissa. Google Driven avulla minun oli helppoa seurata, missä vaiheessa mikäkin artikkeli tai asiakokonaisuus oli. Pystyin myös samalla tekemään alustavaa oikolukua kirjoitustyön edetessä.

Koska kaikki julkaisun kirjoittajat olivat minulle ennestään tuttuja, oli helppo luottaa, että asiat hoituvat ja kirjoitustyö etenee omalla painollaan. Kirjoittajat olivat myös siinä aktiivisia, että ilmoittivat minulle ajoissa, jos myöhästyvät sovitusta aikataulusta. Tämän vuoksi Elävä Lappi -hankkeen osalta kirjoitustyön koordinointi oli osaltani hyvin pitkälti tekstien lukemista ja kommentointia, kirjoittajien tukena ja neuvojana toimimista sekä kirjoitusprosessin etenemisen seuraamista ja kokonaisuuden ylläpitoa. Toimittajan roolissani en juurikaan joutunut hoputtamaan kirjoittajia artikkelien tuottamiseen tai kyselemään puuttuvien tekstien perään.

Artikkeleiden alustavia versioita työstettiin marras-joulukuussa 2012 ja tammikuussa 2013. Helmikuun alussa pidimme Torniossa hankepalaverin ohessa myös intensiivisen julkaisupalaverin, johon osallistui lähes kaikki julkaisun kirjoittajat. Tässä tapaamisessa kävimme yksityiskohtaisesti läpi julkaisun senhetkisen tilanteen – paljonko ja millaista tekstiä on jo tuotettu ja mitä vielä puuttuu tai mitkä osiot vaativat muokkausta. Jokaisen jo kirjoitetun artikkelin sisältöä pohdittiin ja arvioitiin yhdessä. Valmiiden artikkeleiden deadlineksi asetettiin maaliskuun loppu, jonka jälkeen minulle jäisi vielä muutama viikko aikaa työstää lopullinen käsikirjoitus valmiiksi.

4.3.3 Sisällön muokkaus käsikirjoitukseksi

Kun julkaisun teksti- ja asiasisältö alkoi pikkuhiljaa hahmottua ja konkretisoitua, laadin julkaisusta helmikuun 2013 puolivälissä kustannussopimuksen Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisutyöryhmän käsiteltäväksi (liite 1). Samoihin aikoihin julkaisun artikkelit alkoivat olla siinä vaiheessa, että siirsin työskentelyni Google Drivesta Word-tiedostoon. Keräsin kaikki tekstit yhteen tiedostoon siinä järjestyksessä kuin ne lopullisessa julkaisussa tulisivat olemaan.

Artikkelien järjestäminen yhdeksi kokonaisuudeksi antoi viitettä siitä, toimiiko koko tekstisisältö yhtenä, johdonmukaisena kokonaisuutena ja esitetäänkö asiat siinä järjestyksessä, joka tukee sisällön luettavuutta. Koska julkaisun asiasisältö ja esitysjärjestys oli niin hyvin suunniteltu jo julkaisuprosessin alkuvaiheessa, ei minulla ollut juurikaan tarvetta tehdä rakenteellisia muutoksia käsikirjoitusvaiheessa. Tein pieniä korjauksia lähinnä julkaisun ensimmäisten artikkeleiden järjestykseen, jotta heti alkuun saataisiin lyhyt ja konkreettinen kuvaus Living Lab -toiminnasta ja Elävä Lappi -hankkeesta.

Julkaisun käsikirjoituksen laatiminen on kuitenkin paljon muutakin kuin vain artikkeleiden järjestämistä. Käsikirjoitukseen lisätään muun muassa kansilehti, nimiölehdet, sisällysluettelo, kirjoittajien esittelyt ja takakansiteksti. Toimituksellisesta näkökulmasta minulla oli käsikirjoitusvaiheessa kolme suurempaa työvaihetta: lähdeviittaus- ja lähdeluettelotekniikan laatiminen, artikkeleiden ja julkaisun eri osioiden otsikoinnin suunnittelu sekä esipuheen ja yhteenvedon kirjoittaminen.

Kirjoitusprosessin alkaessa olimme sopineet, että jokainen kirjoittaja merkitsee artikkeleihinsa normaalien käytäntöjen mukaisesti lähdeviitteet, joiden pohjalta laaditaan artikkelikohtaiset lähdeluettelot. Lähdeviitteet voidaan merkitä tekstin sekaan tekstiviitteiksi, sivun alareunaan alaviitteiksi tai tekstin loppuun loppuviitteiksi (Lähdeviitteiden merkintä 2013, hakupäivä 14.10.2013). Päätin käyttää lähdeviittauksen osalta tekstiviitteitä, mutten antanut alkuvaiheessa kirjoittajille tarkempaa ohjeistusta lähdeviitteiden merkintätapaan tai lähdeluettelon laatimisen tekniikkaan. Olisi ollut lähes mahdotonta antaa kaikenlaiset lähteet kattavaa ohjeistusta, koska artikkeleissa käytettävä taustamateriaali koostuu hyvin erityyppisistä lähteistä. Tämän vuoksi ajattelin, että on helpompaa, jos vasta loppuvaiheessa itse muokkaan koko julkaisun lähdeviitteet ja lähdeluettelot yhteneväisiksi johdonmukaisesti.

Käsikirjoituksen työstämisen alkuvaiheessa minun oli siis päätettävä, minkälaisia merkintätapoja käytämme erityisesti lähdeluettelon osalta. Joidenkin artikkeleiden lähdeluettelotiedoissa oli puutteita, mutta tietojen täydentämisen rinnalla työni oli pääasiassa eri kirjoittajien merkintätapojen yhtenäistämistä. Toimittajan roolissa jouduin myös jonkin verran huomauttamaan kirjoittajille, jos artikkelien tekstisisällöissä oli kohtia, joista lähdeviittaus selkeästi puuttui kokonaan. Mainitsin myös, jos tekstin asiasisältöä tukemaan olisi hyvä mainita muutama ”katso esim.”-lähde, jotta lukija löytäisi helposti asiaa tukevien lähteiden äärelle. Elävä Lappi -hankkeen julkaisun päätarkoitus oli tiedottaa hankkeen toiminnasta ja tuloksista, joten päädyimme myös viittaamaan aktiivisesti esimerkiksi hankkeen kotisivuille ja Facebook-sivulle, jotta lukijalle olisi selvää, mistä löytyy lisätietoa hankkeesta.

Helmikuisessa julkaisupalaverissa pidetyn yhteisen ideointihetken tuloksena olimme keksineet julkaisulle nimen, joka on paitsi mielenkiintoinen niin myös hankkeen toimintaa ja julkaisun sisältöä kuvaava. Julkaisun nimessä päätettiin hyödyntää tee-se-itse-

fraasia, jossa sana ”itse” rastitaan yli ja korvataan sanalla ”yhdessä” (Tee-se-itse-YHDESSÄ). Nimestä korostuu Living Lab -toiminnan monitoimijaverkosto (mahdollistaja, hyödyntäjä, kehittäjä, käyttäjä) sekä käyttäjälähtöisyys ja yhteistoiminnallisuus kehittämistyössä. Tarkentavaksi alaotsikoksi määrittyi myöhemmin ”Käyttäjälähtöisyydellä ja Living Lab -toiminnalla kohti Elävää Lappia”. Otsikoinnissa kantavana ideana oli, että teoksen tulisi olla helposti löydettävissä esimerkiksi erilaisista tietokannoista etsittäessä.

Julkaisun sisältösuunnitteluvaiheessa eri osiot ja artikkelit oli nimetty vain niiden asiasisällön mukaan. Varsinaisen otsikoinnin pohtiminen tuli siis eteen vasta käsikirjoitusvaiheessa. Jotkut kirjoittajista olivat antaneet ehdotuksia omien artikkeleidensa otsikointiin, mutta pääasiassa minä toimittajana vastasin lopullisen otsikoinnin suunnittelusta. Otsikoinnissa käytin jonkin verran sanaleikkejä ja muita kielellisiä keinoja asian elävöittämiseksi, mutta yleinen linjani oli, että otsikosta tulee käydä ilmi, mitä asiasisältöjä artikkelista löytyy. Koska julkaisu oli jaettu kuuteen temaattisesti jaoteltuun osioon, oli myös nämä osiot numeroitava ja otsikoitava. Päädyin osioiden nimeämisessä käyttämään pääotsikon lisäksi lyhyttä alaotsikkoa, jossa kuvailtiin osion sisältöä konkreettisesti (kuva 1).

III KÄYTTÄJÄT MUKAAN VERKON VÄLITYKSELLÄ Yhteiskehittämisen toteutuskeinoja Elävä Lappi -hankkeessa

Pia Yliräisänen-Seppänen & Seija Jäminki PALVELUIDEN KEHITTÄMINEN VERKOSSA KÄYTTÄJIEN KANSSA	57
Minttu Merivirta MEILLE VAI TEILLE? ELÄVÄN LAPIN HANKEVIESTINNÄN MONIKANAVAISUUS	61
Marjo Jussila & Marika Saranne RAJALLA LIVING LAB – KOKEMUKSIA SOSIAALISEN MEDIAN TYÖKALUISTA	67
Pia Yliräisänen-Seppänen OUNASVAARA LIVING LAB – MYOUKKU.FI-KEHITTÄMISALUSTAN TOTEUTUS KÄYTTÄJÄKESKEISEN SUUNNITTELUN KEINON	73
Raimo Jänkä YHTEISKEHITTÄMINEN VERKOSSA – HAASTE JA MAHDOLLISUUS	77

Kuva 1. Esimerkki Elävä Lappi -hankkeen julkaisun otsikoinnista (Merivirta 2013a, 6)

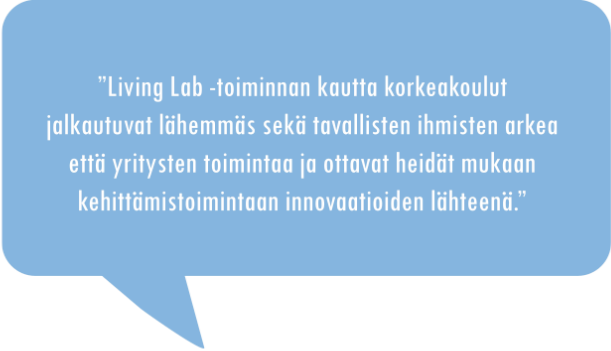
Jotta julkaisun toimitustyöstä saa julkaisupisteen, on julkaisun sisällettävä toimittajan omaa tieteellistä panosta, joka voi tarkoittaa esimerkiksi laajaa johdantoa tai esipuhetta (Ammattikorkeakoulujen julkaisutiedonkeruu 2012, 18). Elävä Lappi -hankkeen kohdalla tämä toteutui, sillä jo alustavan sisältösuunnitelman mukaisesti minä toimittajana kirjoittaisin julkaisulle sekä esipuheen että viimeisenä artikkelina toimivan yhteenvedon julkaisun sisältämistä tuloksista ja hankkeen jatkonäkymistä. Alustavassa käsikirjoitusvaiheessa pääsin jo suunnittelemaan esipuheen ja yhteenvedon sisältöjä. Koska nämä osiot tukeutuvat muun julkaisun sisältöön, niin päätin kuitenkin jättää niiden varsinaisen kirjoitustyön julkaisuprosessin viime hetkille, jolloin minulla olisi lopullinen julkaisusisältö muiden tekstien osalta valmiina.

Google Drivessa julkaisun eri osioita oltiin työstetty omina, yksittäisinä kokonaisuuksinaan, mutta alustavan käsikirjoituksen koostamisen avulla pystyin myös seuraamaan julkaisun laajuutta. Julkaisun sivumäärä on perusteena painotyön kustannuksiin, joten halusimme pitää kokonaisuuden maksimissaan 150 sivussa. Alustavissa sisältösuunnitelmissa olimme laskeneet, että julkaisun laajuus tulisi olemaan noin 50 sivua. Käsikirjoituksen koostamisvaiheessa huomasin kuitenkin heti, että 50 sivun sijaan kokonaisuus tulisi ennemminkin lähentelemään 150 sivun rajaa.

4.3.4 Kuvituksen suunnittelu

Helmikuun julkaisupalaverissa korostui hanketoimijoiden toive julkaisun sisällön visuaalisuudesta. Kokonaisuuden haluttiin olevan värikäs, raikas ja helposti luettava. Visuaalisuutta haluttiin tuoda esiin muutenkin kuin vain valokuvien ja erilaisten kuvioiden tai taulukoiden kautta. Ehdotin, että jokaisesta artikkelista nostettaisiin esiin vähintään yksi sitaatti, jossa korostuu niin artikkelin asiasisältö kuin myös Elävä Lappi -hankkeen toiminnan perusajatus ylipäätään. Nämä sitaatit esitettäisiin hankkeen logosta tuttujen puhekuplien sisällä, jolloin pidempiinkin ja pääasiassa tekstiä sisältäviin artikkeleihin saataisiin pieni väripilkahdus (kuva 2).

Living Lab -toiminnan kautta pyritään kehittämään tuotteita ja palveluita käyttäjien näkökulmasta, mutta malli soveltuu myös alueiden käyttäjälähtöiseen kehittämiseen. Aluekehityksen lähtökohdista ovat alueen tarpeet ja alueen vahvuuksien tunnistaminen. Tavoitteena on elämisen ja hyvinvoinnin edellytysten parantaminen sekä alueen yritysten ja organisaatioiden toimintamahdollisuuksien parantaminen. Aluekehitys edellyttää tiivistä yhteistyötä, mihin yhteiskehittämiseen perustuva Living Lab -toiminta tarjoaa toimivan mallin. (Saranne, Pohjanen, Kuure & Yliräisänen-Seppänen 2011.)

"Living Lab -toiminnan kautta korkeakoulut jalkautuvat lähemmäs sekä tavallisten ihmisten arkea että yritysten toimintaa ja ottavat heidät mukaan kehittämistoimintaan innovaatioiden lähteenä."

Kuva 2. Puhekupliin asetetut sitaatit toivat julkaisun sivuille elävyyttä ja väriä (Jussila 2013, 15)

Julkaisun asiasisältöä tukemaan haluttiin jonkinlainen yhtenäinen kuvitus. Kuvituksen toteuttajaksi valitsimme hankkeen toimintaan mukaan tulleen Hanna-Riina Vuontisjärven Lapin yliopistosta. Oli tärkeää, että myös kuvittaja tuntee hankkeen lähtökohdat ja tavoitteet, jotta kuvitus palvelee tarkoitustaan.

Julkaisun kuvitusta suunniteltiin monella eri tavalla. Osa kirjoittajista suunnitteli ja tuotti aktiivisesti omien artikkeleidensa asiasisältöä tukevaa kuvamateriaalia. Osa kirjoittajista esitti näkemyksiään siitä, minkä tekstiosien tukemiseksi tarvitsisi kuvamateriaalia ja mitä tämä materiaali mahdollisesti voisi olla. Käsikirjoituksen alkaessa muotoutua pystyin myös näkemään, missä kohdin julkaisua on niin sanotusti liikaa tekstiä ja liian vähän visuaalisia esitystapoja. Tämän perusteella nostin itse tekstisisällöstä esiin erilaisia asioita, joista voisi mahdollisesti tehdä kuvitusta, joka tuo esiin tekstin tärkeimpiä sisältöjä.

Kuvittajan tehtäviin kuului myös julkaisuun tulevien valokuvien ja muiden kuvien, kuvioiden ja taulukoiden työstäminen painokelpoisiksi laatuvaatimusten mukaan. Kaikki kuvat, kuviot ja taulukot kerättiin kuvakansioon hankkeen Google Driveen. Kuvakansioon sai myös laittaa ehdolle valokuvia, jotka kuvaavat Elävä Lappi -hankkeen kehittämissä toteutuksia tai toimintaa jotenkin muuten. Näitä kuvia käytettiin mahdollisuuksien mukaan julkaisun eri artikkeleissa. Yhden ehdolle laitetuista valokuvista valitsin lopulta myös julkaisun kansikuvaksi (kuva 3), koska mielestäni se kuvasi erinomaisesti hankkeen innovatiivisuutta, monipuolisuutta ja uudenlaisia lähestymistapoja kehit-

tämistoimintaan. Valintaani vaikutti myös se, että kyseinen kuva on ilmeeltään värikäs ja mielenkiintoinen.

B

Minttu Merivirta (toim.)

Tee-se-itse-YHDESSÄ

Käyttäjälähtöisyydellä ja Living Lab -toiminnalla kohti Elävää Lappia

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisu
Sarja B. Raportit ja selvitykset 4/2013

Kuva 3. Elävä Lappi -julkaisun kansi kuvastaa hankkeen keskeistä sisältöä (Merivirta 2013a)

Kuvittajan ja toimittajan välinen yhteistyö ja dialogi jatkui aina lopullisen käsikirjoituksen valmistumiseen asti. Itse pidin kirjaa siitä, mitä kuvitusta vielä puuttui, ja tiedotin jatkuvasti tilanteesta kuvittajalle. Lisäksi tietysti oikoluin kaikki kuviot, joissa oli tekstiä.

4.3.5 Valmiin käsikirjoituksen tuottaminen ja oikoluku

Kun kaikki artikkelit olivat valmiiksi työstettyjä ja lopullisina versioina Google Driveen palautettuja, alkoi julkaisun käsikirjoituksen viimeistelyvaihe. Tähän mennessä olin ehtinyt tuottaa julkaisusta useampia käsikirjoitusversioita, joitten pohjalta kirjoittajat olivat vielä saaneet tehdä pieniä muutoksia omiin artikkeleihinsa tai kommentoida muiden kirjoittajien tekstitoetoksia. Lisäksi projektiasiantuntija Marjo Jussila oli lukenut koko julkaisun sisällön läpi tarkastaen, ettei artikkeleihin jää hankebyrokratian kannalta minkäänlaisia asiavirheitä.

Viimeistelyvaiheessa kirjoitin valmiiksi sekä julkaisun esipuheen että yhteenvetoartikkelin. Esipuheeseen pyysin projektipäällikkö Marika Saranteelta hankekuvauksen, jossa hän esittelee hankkeen lähtökohtia ja tavoitteita. Viimeistelin esipuheen lisäämällä siihen lukijaa varten selostuksen julkaisun sisällöstä osioittain. Yhteenvetoartikkeliin koostin julkaisun sisällöstä nousseet tutkimustulokset. Tämän lisäksi tein katsauksen Living Lab -toiminnan tulevaisuuden näkymiin.

Artikkelijulkaisu sisältää yleensä eri kirjoittajien esittelyt. Julkaisupalavereissa olimme keskustelleet, että myös kirjoittajaesittelyt voisivat noudattaa jollain tavalla hankkeen innovatiivista luonnetta. Tämä toteutettiin ehdotuksestani siten, että esittelyt kirjoitettiin vapaamuotoisesti niin sanotulla missityylillä (ks. Merivirta 2013a, 143–145). Kuvittaja Hanna-Riina Vuontisjärvi piirsi pyyntöni mukaisesti jokaisen esittelyn yhteyteen kyseisen kirjoittajan kasvokuvan.

Työläin vaihe viimeistelyn osalta oli koko julkaisun sisällön oikoluku. Olin toki tehnyt alustavaa oikolukua jo julkaisuprosessin aikaisemmissakin vaiheissa, mutta viimeistelyvaiheessa luin vielä koko sisällön läpi erityisen huolellisesti. Oikolukuun kuului kielenhuollon kannalta oikeakielisyyden tarkistaminen sekä lauserakenteiden tarkistaminen ja mahdollisesti yksinkertaistaminen.

Loppuvaiheessa oli vielä kerran tarkistettava, onko artikkeleissa käytetty lähdeviitteitä oikein ja ovatko lähdeluettelomerkinnät halutunlaisia sekä aakkosjärjestyksessä esitetty. Tässä kohtaa oli tärkeää myös käydä huolellisesti läpi, löytyvätkö kaikki lähdeviittauksissa mainitut lähteet varmasti lähdeluetteloista. Samoin oli tarkistettava, ettei lähdeluetteloihin ole jäänyt sellaisia lähteitä, joihin ei ole viitattu tekstissä.

Otsikoinnin ja sisällysluettelon tarkistaminen toimi yhtenä kokonaisuutena. Ensin tarkistin, vastaavathan sisällysluettelon otsikoinnit leipätekstin otsikoita. Sisällysluettelon saatua lopullisen muotonsa huomasin kuitenkin, että otsikoinnissa oli jonkin verran turhaa toistoa. Tämän vuoksi tiivistin ja tarkensin vielä joidenkin otsikoiden sisältöä sekä artikkeleihin että sisällysluetteloon.

Valmis käsikirjoitus toimitettiin Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisutyöryhmän luettavaksi, kommentoitavaksi ja hyväksyttäväksi 8.4.2013. Pari viikkoa myöhemmin sain tiedon, että julkaisu oli hyväksytty sellaisenaan julkaisusarja B:hen.

4.3.6 Yhteistyö taittajan kanssa

Elävä Lappi -julkaisun taittajana toimi Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun graafinen suunnittelija Pia Kuha. Elävän Lapin julkaisu oli ensimmäinen toimittamistani julkaisuista, jotka ovat ilmestyneet Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisusarjassa. Tämän vuoksi oli erityisen tärkeää selvittää, minkälaisiin käytäntöihin taittaja on totuttanut materiaalin toimituksen suhteen.

Isojen tiedostokokojen vuoksi toimitin materiaalin taittajalle Google Driven kautta. Varsinainen käsikirjoitus sisälsi vain julkaisun tekstiosiot. Kuvituselementit oli merkitty sisältöön oikeille paikoilleen tekstimaininoin (kuvan täydellinen nimi ja sijainti Google Drivessa, kuvateksti). Puhekuplasitaattien sijaintien osalta annoin taittajalle vapaat kädet.

Julkaisu taitettiin Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun B5-kokoiseen vakiopohjaan. Kun ensimmäinen taittovedos oli valmis, tein sisällölle vielä kerran perusteellisen oikoluvun. Tarkistin muun muassa, että kaikki sisältö on tullut mukaan, kuvitus ja kuvatekstit ovat oikeanlaisia ja oikeilla paikoillaan, artikkeleiden otsikot ja kirjoittajat ovat oikein, lähdeluetteloiden tiedot ovat aakkosjärjestyksessä, sisällysluettelo on virheetön sekä kokonaisuus selkeä ja helposti luettava. Esitin huomioni ja korjauspyyntöni taittajalle, joka teki muutokset ja toimitti minulle jälleen uuden version taittovedoksesta.

Ehdin nähdä vähintään viisi taittovedosversiota ennen kuin julkaisu sai lopullisen muotonsa, sillä löysin aina uudesta versiosta lisää pieniä virheitä ja lisäksi osaa kuvituksesta saimme odottaa aivan viime hetkille asti. Taittovaihe vaati kärsivällisyyttä niin minun kuin taittajankin osalta, sillä näinkin laajassa julkaisussa virheitä nousee esille aina. Elävän Lapin julkaisun osalta kaikki esiin nousseet virheet olivat kuitenkin pieniä viilauksia, sillä sisällön kokonaisuudesta taittaja oli saanut hyvän käsityksen jo alusta alkaen, joten jaoin yhteisen näkemyksen lopullisen teoksen visuaalisesta ilmeestä. Loppuvaiheessa tarkistimme ja täydensimme vielä yhteistyössä taittajan kanssa julkaisun copyright-nimiösivun tiedot (rahoittajat, kirjoittajat, kuvittaja, taittaja jne.). Taittaja myös pyysi kirjastolta julkaisulle ISBN- ja ISSN-tunnukset.

Sovimme taittajan kanssa tapaavamme kasvotusten julkaisun viimeisen vedoksen ollessa valmis. Ennen painoon lähettämistä tulostimme julkaisun sisällön ja kävimme sen kertaalleen yhdessä läpi. Teimme vielä loppuvaiheessa muutamia kuvituslisäyksiä. Julkaisu lähti suunnitellusti painoon 25.4.2013, jotta saisimme sen painosta aikataulun mukaisesti hankkeen loppuseminaariin 8.5.2013. Julkaisusta otettiin sadan kappaleen painos, ja se julkaistiin myös verkossa 6.5.2013.

5 JULKAISUJEN TOIMITTAJA LAADUN MITTARINA

Tässä luvussa pohdin Elävä Lappi -hankkeen julkaisuprosessikokemusteni perusteella, mikä on toimittajan rooli ammattikorkeakoulun julkaisutyössä ja miten julkaisu-toimintaa voisi jatkossa tehostaa hyödyntämällä toimittajan osaamista monipuolisemmin julkaisujen tuottamisessa.

Luvussa 5.1 esittelen, mitä kaikkea toimittajan työnkuvaan kuuluu ja minkälaista osaamista julkaisun toimittajalta vaaditaan. Luvussa 5.2 annan omakohtaisia vinkkejä siihen, mitä julkaisun toimittajan tulisi ensisijaisesti ottaa huomioon työskentelyään suunnitlessaan. Luvussa 5.3 puolestaan pohdin, kenen vastuulla julkaisu-toiminta on ja tulisi olla ja miten ammattikorkeakoulun opetushenkilökunnan laaja-alainen osaaminen saataisiin hyödynnettyä myös julkaisuja tuottamalla.

5.1 Julkaisun toimittajan työnkuva käytännössä

Julkaisun toimittajan on oltava moniosaaja, jonka vahvuuksiin ei kuulu pelkästään kielihuollon taito vaan myös muun muassa tieteellisen kirjoittamisen osaaminen, hyvät sosiaaliset taidot ja laajempien kokonaisuuksien hallinta. Jotta julkaisu etenee suunnitelmallisesti aina ideasta kohti valmista teosta, on toimittajan osattava nähdä jokaisen kirjoittajan potentiaali, sparrattava kirjoittajia tarvittaessa, seurattava kokonaisuuden edistymistä ja loogisuutta sekä tietysti myös ymmärrettävä julkaisuorganisaation käytäntöjä.

Elävä Lappi -hankkeen julkaisuprosessi (kuvio 1) sisälsi toimittajan näkökulmasta seuraavat työvaiheet: 1) sisällön suunnittelu, 2) kirjoitustyön koordinointi, 3) sisällön muokkaus alustavaksi käsikirjoitukseksi, 4) kuvituksen suunnittelu, 5) valmiin käsikirjoituksen tuottaminen ja oikoluku, 6) yhteistyö taittajan kanssa. Kokonaisuudessaan julkaisun työstämisprosessi kesti noin puoli vuotta sisältäen hiljaisempia ja aktiivisempia ajanjaksoja. Toimittajan roolini korostui varsinkin suunnitteluvaiheessa ja toisaalta myös valmiin julkaisukokonaisuuden työstämisvaiheessa.

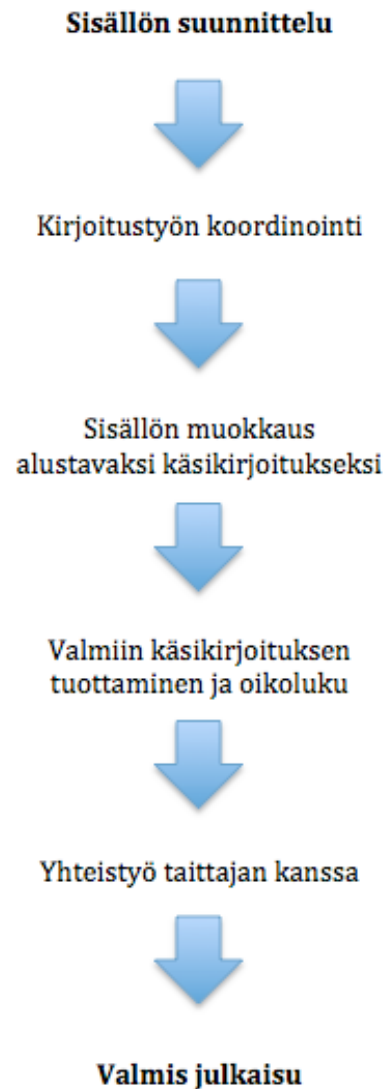
Elävän Lapin julkaisun kirjoittajat eivät juurikaan tarvinneet ohjeistusta kirjoitustyön edistämässä. Kaikilla kirjoittajilla oli kokemusta tekstisisällön tuottamisesta, ja jokai-

sella oli alusta alkaen selkeä kuva, mitä julkaisun eri osiot tulisivat sisältämään. Perusteellinen sisältösuunnittelu toimikin hyvänä suunnannäyttäjänä koko julkaisuprosessin ajan. Jos sisällön hahmottamiseen ja suunnitteluun ei olisi työskentelyn alkuvaiheessa panostettu, olisi kirjoitustyön edistäminen varmasti ollut huomattavasti haasteellisempaa. Positiivista oli varsinkin se, että kaikki julkaisun kirjoittajat olivat mukana suunnittelemassa sisältöä, jolloin kaikilla oli alusta alkaen selkeä kuva siitä, mikä kenenkin rooli oli ja mikä oli se lopullinen kokonaisuus, johon kaikki artikkelit tähtäsivät.

Uskoisin, että kirjoittajien työtä helpotti, kun he pystyivät luottamaan siihen, että joku muu jatkuvasti lukee ja arvioi koko julkaisun kokonaisuutta. Sain pelkästään positiivista palautetta työstäni, vaikka suurimmaksi osaksi toimittajan työ onkin ongelmakohtien esiin nostamista. Luonnollisesti on muistettava korostaa myös tekstien hyviä ominaisuuksia, mutta kielenhuollollisiin ongelmakohtiin tartuttaessa on aina se riski, että joku kokee toimittajan toiminnan liian tunkeilevaksi. Julkisen tekstin tuottaminen on kuitenkin aina oman persoonan ja henkilökohtaisen minän esiintuomista.

Elävän Lapin julkaisun kokonaisuus alkoi

hahmottua kirjoittajille vasta siinä vaiheessa, kun toimitin heille ensimmäisiä taittovedoksia katsottavaksi ja kommentoitavaksi. Siihen mennessä jokainen kirjoittaja oli keskittynyt ensisijaisesti omalla vastuullaan olevien sisältöjen tuottamiseen. Toimittajana olin ainoa, jolla oli alusta alkaen selkeä, visuaalinen kuva julkaisun lopullisesta ilmeestä mielessäni. Vaikka julkaisun käsikirjoitus oli jo aiemmin kirjoittajien nähtävillä, niin vasta taittovedos antoi osviittaa julkaisun monipuolisuudesta, värikkydestä ja

Kuvio 1. Toimittajan työvaiheet Elävä Lappi -julkaisun työstämisessä

visuaalisuudesta. Palaute oli innostuneen positiivista, sillä julkaisun sisällön ja ilmeen nähtiin kuvastavan sitä tekemisen meininkiä ja asennetta, joka hankkeen toiminnassa oli alusta alkaen ollut keskeisellä sijalla.

Näkisinikin, että toimittajan rooli julkaisutyössä on ensisijaisesti olla tukihenkilönä, sisältökokonaisuuden hallinnoijana ja viimeistelijänä, jonka työskentelyyn ja ammattitaitoon kirjoittajat voivat luottaa. Varsinainen kirjoitustyö ei tule kaikilta luonnostaan, joten neutraalissa roolissa toimiva toimittaja voi antaa kritiikitöntä palautetta ja kirjoittajille luottamusta siihen, että julkaisu etenee sovitulla tavalla sovittuun suuntaan.

Toimittaja voi ihmistuntemuksensa ja ammattitaitoisuutensa valossa havaita, miten eri kirjoittajat ottavat palautetta vastaan. Osa kirjoittajista suhtautuu teksteihinsä henkilökohtaisemmin, jolloin toimittajan on osattava nähdä, millä tavoin korjausehdotukset ja -pyynnöt on esitettävä. Kirjoittajien ja toimittajan välinen luottamus on avainasemassa erilaisia julkaisuja työstettäessä. Tämä nousi omalla kohdallani ongelmaksi varsinkin sellaisten julkaisujen kohdalla, joiden artikkelien kirjoittajia en tuntenut henkilökohtaisesti. Oli pohdittava, miten esitän korjausehdotuksia henkilöille, joita en tunne ja jotka ovat esimerkiksi toimineet akateemisella kentällä reilusti useampia vuosia kuin minä.

Edellä mainitsemani esimerkit osoittavat, että ammattikorkeakoulujen julkaisujen toimittajan työnkuva on mitä enenevässä määrin yhdenmukainen kirjankustantamoiden kustannustoimittajien työnkuvan kanssa. Kustantamoissa kustannustoimittajilla on eriytynyt ja tärkeä rooli julkaisujen tuottamisen kannalta. He ovat niitä henkilöitä, jotka valvovat julkaisuprosessia ja pitävät huolta siitä, että erilaiset julkaisut täyttävät julkaisijaorganisaation kriteerit. Kustannustoimittajan työnkuva on kustantamoissa vakiintunut ja vastaa pitkälti ammattikorkeakoulun erilaisten julkaisujen toimittajan työnkuvaa.

Julkaisijan, eli Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun, kannalta työskentelyni erilaisten julkaisujen toimittajana on mielestäni lisännyt tulosten esittämisen hyödynnettävyyttä. Toimittaja on se henkilö, joka valvoo julkaisun sisällön kokonaisuutta, yhtenäisyyttä ja sujuvaa etenemistä. Ilman näitä työvaiheita voisi helposti käydä niin, että julkaisun sisältö jäisi vain epäloogisesti pintaraapaisuksi kyseisestä aiheesta. Julkaisujen sisällönhallintaa ei pidä siis väheksyä. Parhaimmillaan toimittaja voi työskentelyllään tuoda julkaisulle lisäarvoa ja samalla korostaa ammattikorkeakoulussa tapahtuvan tutkimustyön tuloksellisuutta ja laatua.

5.2 Vinkkejä toimitustyön onnistumiseen

Jotta toimittaja pystyisi työskentelemään mahdollisimman tehokkaasti, on toimitustyölle varattava aikaa. Kirjoittajilla on omat työaikataulunsa, joiden puitteissa kirjoitustyön on tapahduttava. Toimittajan tulee olla tietoinen siitä, että ennalta määritellyt deadlinet eivät välttämättä aina pidä. Toisaalta myös toimittajalla on omat aikataulunsa, joten ei voida olettaa, että hän pystyy täysipäiväisesti keskittymään kyseiseen julkaisuun juuri sinä päivänä, kun kirjoittaja lähettää artikkelinsa käsikirjoitukseen hyväksyttäväksi. Julkaisun sisällöntuotanto vaatii siis joustamista niin kirjoittajien kuin toimittajankin puolelta.

Aikataulujen sovittamisen lisäksi julkaisun toimitustyössä on muutama kompastuskivi, joihin toimittajan tulisi kiinnittää huomiota heti työskentelyn alusta lähtien. Näitä ovat esimerkiksi sisällön kokonaisuuden hahmottaminen, kirjoitustyön koordinointi ja lähdeviittemerkintä- sekä lähdeluettelokäytännöt.

Varsinkin TKI-hankkeissa, joissa erilaiset julkaisut ovat jo hankesuunnitelmaan kirjattuja, voi hanketoimijoilla olla omanlaisensa näkemys tuotettavan julkaisun sisällöstä. Toimittajan on otettava huomioon hankkeen tavoitteet ja suunnitelmat mutta myös nähtävä realistisesti, miten julkaisun kokonaisuus tulisi esittää. Hanketoimijoiden suunnittelema sisältö ei aina vastaa näkemystä siitä, mikä on looginen sisältö esittää asioita. Tällöin toimittaja voi perustellen esittää oman näkemyksensä siitä, miten tuotettava julkaisu muodostaisi mahdollisimman selkeästi etenevän sisältökokonaisuuden. On luotettava omaan näkemykseen sujuvasta tekstistä ja sujuvasta kokonaisuudesta. On myös uskallettava kyseenalaistaa jo olemassa olevia sisältösuunnitelmia. Jos toimittaja on liian lähellä hankekokonaisuutta ja hankkeen toimintaa, se voi periaatteessa vaikuttaa negatiivisestikin julkaisun kokonaisuuteen. Ulkopuolinen voi monesti nähdä asiat selkeämmin ja uudessa valossa.

Kirjoitustyön koordinointi on yksi tärkeimmistä vaiheista toimittajan työnkuvassa. Toimittaja asettaa raamit kirjoitustyön kululle ja valvoo, että kirjoittajat pysyvät näissä asetetuissa raameissa. Tarpeen mukaan toimittaja joustaa aikatauluista, kuitenkin sillä oletuksella, että kirjoittajat tiedottavat jatkuvasti uusista deadlineista ja mahdollisuuksistaan lähettää valmiita artikkeleita hyväksyttäväksi. Ideaalitulanteessa toimittaja pystyy työskentelemään niin, että reagointi kirjoittajien palauttamiin teksteihin on minimissään.

Jos toimittajan työnkuvaan kuuluu toimittamisen lisäksi muitakin työtehtäviä, toimintakykyisyys ja reagointinopeus heikkenee.

Tieteellisen tekstin ominaisuuksiin kuuluu läpinäkyvyys, joka ilmenee siten, että artikkelien tukena on käytetty lähdeviitteitä, jotka on artikkelin loppuun koostettu lähdeluetteloksi. Lähdeviittaus- ja lähdeluettelomerkinnät ovat tapauskohtaisia, mutta johdonmukaisuus on tärkeää. Julkaisun kokonaisuus kärsii, jos sen yksittäisissä artikkeleissa on täysin eri käytäntöjä käytettyjen viittausmenetelmien ja lähdeluettelomerkintöjen osalta. Jo julkaisun sisältöä suunniteltaessa toimittajan kannattaa pohtia, onkin tarpeen antaa kirjoittajille ohjeistusta siitä, miten lähdeviitteet tulisi merkitä ja lähdeluettelo laatia. Itse koin helpommaksi antaa kirjoittajille alkuvaiheessa vapaat kädet ja itse muokata lopuksi kaikki saman julkaisun lähdeviitteet ja lähdeluettelot toisiaan muodoltaan ja tyyliään vastaaviksi. Jos julkaisun artikkeleissa käytetään erityisen paljon lähteitä, voisi merkintätapojen ohjeistuksen laatiminen heti alussa olla järkevää. Toisaalta esimerkiksi Elävän Lapin julkaisun osalta huomasi, että kirjoittajat saivat paremmin keskittyä varsinaiseen kirjoitustyöhön, kun he pystyivät luottamaan, että minä hoidan viitetekniikan kuntoon työstämisen.

Siinä missä toimittaja määrittää kirjoittajille työskentelyaikataulun, olisi hyvä myös heti alkuvaiheessa tehdä itselleen aikataulu, josta pyrkii pitämään kiinni. Omalla kohdallani tilanne oli, että loppuvuodesta 2012 lupauduin toimittamaan keväällä 2013 kolme eri julkaisua. En halunnut kieltäytyä yhdestäkään minulle ehdotetusta mahdollisuudesta, koska jokainen niistä oli mielenkiintoinen ja ammattiosaamistani kehittävä. Kirjoitusaikataulujen pettäessä kävi kuitenkin niin, että kaikkien kolmen julkaisun kohdalla työ kasaantui osaltani juuri samalle ajankohdalle. Työskentelyä ei helpottanut myöskään se, että jokainen näistä julkaisuista paisui sisällöltään ennalta oletettua huomattavasti laajemmaksi. Parempi sisältö- ja aikataulusuunnittelu olisi antanut paremmat eväät työstää yhtä julkaisua kerrallaan.

5.3 Ammattikorkeakoulun henkilöstön osaamisen hyödyntäminen

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisujen tuottaminen on pääasiassa kasautunut TKI-hankkeiden harteille ja eri toimialoilla muutamien yksittäisten kirjoittajien vastuulle (Okkonen & Kuha 30.10.2013, haastattelu). Olisikin mietittävä, miten julkaisujen

tuottamisen vastuuta jaettaisiin koko henkilökunnalle muutaman yksittäisen, aktiivisen kirjoittajan sijaan. Vastauksena tähän voisi olla toimialakohtainen julkaisujen toimittaja, joka koordinoi julkaisutyötä ja kannustaa kirjoitustyöhön myös niitä henkilöstön jäseniä, joiden kynä ei normaalisti sauhua.

Ammattikorkeakoulujen rooliin ei sinänsä kuulu tieteen tekeminen, joten henkilöstö ei välttämättä miellä julkaisujen tuottamista omimmaksi alueekseen. On kuitenkin tosiasia, että ammattikorkeakoulujen opetus- ja muulla henkilöstöllä on paljon sellaista tietopääomaa, joka kannattaisi jakaa suuremmalle yleisölle. Toimialakohtainen julkaisujen toimittaja voisi toimia kannustajana ja neuvonantajana niillekin henkilöstön edustajille, joille kirjoittaminen ei ole luonnollista toimintaa. Toimittajan työskentelyn avulla julkaisujen tuottamisen kynnystä voisi alentaa.

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun viestintäyksikkö tarjoaa julkaisutoimintaan niin sanottuja paketoitupalveluja (esim. julkaisujen taitto), mutta sen henkilöstöllä ei ole resursseja koko ammattikorkeakoulun julkaisutoiminnan toimittamiseen (Okkonen & Kuha 30.10.2013, haastattelu). Jotta ammattikorkeakoulu pysyy kilpailukykyisenä, olisi vastuu julkaisutoiminnasta siis vieritettävä eri toimialoille. Jos jokaisella toimialalla työskentelisi toimittaja, joka aktiivisesti etsisi henkilökunnan osaamisresursseista aiheita niin laajempiin yhteisjulkaisuihin kuin myös suppeampiin paikallis- ja ammattialan lehtijuttuihin, tehtäisiin ammattikorkeakoulun toimintaa laajemmin näkyväksi ja korostettaisiin toiminnan laadukkuutta ja merkittävyyttä.

Ammattikorkeakoulujen resurssien kiristyessä on tietyillä tukitoiminnoilla varmistettava, että erilaisia julkaisuja syntyy jatkossakin (Okkonen & Kuha 30.10.2013, haastattelu). Mitä yksityisemmällä tasolla nämä tukitoiminnot ovat, sitä paremmin syntyy tuloksia. Kun opetushenkilöstö ei välttämättä koe työstään ja tutkimuksistaan kirjoittamista omimmaksi alueekseen, olisi hyvä, että henkilökohtaisen kontaktin kyseiseen työyhteisöön omaava julkaisutoimittaja voisi olla alusta alkaen kirjoitustyön tukena. Tämä osaltaan kannustaa ajatukseen toimialakohtaisten julkaisun toimittajien työllistämisestä. Lupaus raakatekstin työstämisestä julkaisukuntoon voisi innostaa useampaa henkilöstön edustajaa kirjoitustyöhön.

Kirjoitustyön resursoinnin ei pitäisi myöskään olla riippuvaista vain siitä, onko opettajalla käytettävissään TKI-hankkeiden työtunteja. Ideaalitalanteessa jokaisella (ope-

tus)henkilökuntaan kuuluvalla työntekijällä olisi oletusarvoisesti kalenterivuositain tietty määrä tunteja, jotka on käytettävä julkaisutyöhön jossain muodossa. Toimialakoh-
tainen julkaisujen toimittaja voisi sitten olla vastuussa siitä, miten kunkin henkilökun-
nan jäsenen osaamista parhaiten hyödynnetään julkaisutyössä.

6 POHDINTA

Vuoden 2014 alussa voimaan tuleva uusi ammattikorkeakoulujen rahoitusmalli luo uusia haasteita oppilaitosten toimintaan. Jokaisen suomalaisen ammattikorkeakoulun on otettava rohkeita askeleita eteenpäin toiminnassaan, jotta kilpailukykyisyys säilyisi jatkossakin. Ilman asianmukaista rahoitusta on vaikea toimia alansa kärjessä. Tämän vuoksi onkin tärkeää tehostaa toimintaa juuri niillä alueilla, jotka suoraan vaikuttavat rahoituksen määrään. Yksi näistä osa-alueista on ammattikorkeakoulujen tuottamat julkaisut.

Tässä opinnäytetyössä olen osoittanut, että julkaisun toimittajan työ vaatii monialaista osaamista ja monipuolista ammattiosaamista sekä joustamista. Olen esitellyt toimittajan työnkuvaa erityisesti produktinani toimivan Elävä Lappi -hankkeen julkaisun (ks. Merivirta 2013a) valossa. Kyseisessä julkaisussa roolini toimittajana oli erittäin monipuolinen ja kattava. Työni julkaisujen toimittajana osoittaa, että tällaiselle osaamiselle on tarvetta.

Julkaisun toimittajan rooli alkaa sisältösuunnittelusta ja jatkuu kirjoituksen koordinoimien ja käsikirjoituksen laatimisen kautta aina valmiin tuotteen vastaanottoon saakka. Toimitustyössä tärkeintä on henkilökohtaisten kontaktien lisäksi oma-aloitteisuus, joustavuus ja ymmärrys oppilaitoksen julkaisutoiminnan käytännöistä. Edellä mainitut ominaisuudet kehittyvät ajan myötä, ja niiden merkitystä ei tulisi väheksyä. Siinä missä toimittajan ammattiosaaminen kehittyy jokaisen julkaisun myötä, myös henkilökunnan substanssiosaaminen kehittyy.

Julkaisujen toimittajan avulla ammattikorkeakoulun ydinosaamista olisi mahdollista hyödyntää paljon monipuolisemmin kuin tällä hetkellä. Ammattikorkeakoulun henkilöstön osaamista voisi kansantajuistaa todella laaja-alaisesti erilaisia julkaisuja pohdittaessa ja tuotettaessa. Jos kullakin toimialalla olisi oma toimittajansa, joka aktiivisesti etsii henkilökunnan osaamisaloilta aiheita julkaisuihin, voisi ammattikorkeakoulujen toimintaa tehdä huomattavasti tehokkaammin näkyväksi – ainakin alueellisesti, miksei myös kansallisella tai jopa kansainvälisellä tasolla.

Tällä hetkellä Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisutoiminta nojaa pitkälti TKI-hankkeiden tuottamien julkaisujen tuomaan julkaisuuteen ja näkyvyyteen. Jotta tulevan

Lapin ammattikorkeakoulun kilpailukykyisyys olisi valttikortti kansallisilla markkinoilla, on julkaisuutoimintaan ladattava yhä uusia panoksia. On kysyttävä, mikä tekee meistä ainutlaatuisen oppilaitoksen. Strategiaa suunniteltaessa on hyvä miettiä, voisiko Lapin ammattikorkeakoulun valttikortti olla henkilökunnan monialaisuuden hyödyntäminen toiminnan julkiseksi tekemisessä erilaisia tieteellisiä ja kansantajuisia julkaisuja tuottamalla.

Organisaationsisäiset muutokset vaativat toki aina aikaa, ja ihan hetkessä ei nykyistä henkilökuntaa saada innostumaan ajatuksesta, että jokaisen tulisi osana työnkuvaansa tuottaa jonkinlaisia julkaisuja. Vaikka johto panostaisi asiaan jakamalla henkilökunnalle työtuntiresurssia, ei henkilökunnan reaktioita voi ennalta arvioida. Yksi mahdollisuus olisikin pilotoida tällaista toimittamistyötä ja henkilökunnan osallistamista julkaisujen tuottamiseen erillisellä TKI-hankkeella. Kynnystä kirjoitustyöhön voisi madaltaa erilaisin koulutuksin ja henkilökohtaisin tapaamisin. Olisi tärkeää luoda henkilökunnalle mielikuva siitä, että julkaisujen tuottaminen ei ole pakko vaan ennen kaikkea mahdollisuus kehittää omaa ammattiosaamistaan.

Omaakohtaiset kokemukseni osoittavat, että osaavalle julkaisun toimittajalle on ammattikorkeakoulussa kysyntää. Kielenhuollon osaaminen on asia sinänsä, mutta kokemus ammattikorkeakoulun julkaisukäytännöistä ja julkaisusisältöjen kokonaisuuden hahmottaminen ja ymmärtäminen luovat toimitustyölle pohjaa ja uskottavuutta. Se, miten tätä osaamista hyödynnetään jatkossa, jää nähtäväksi. Ammattikorkeakoulut toimivat alueen elinkeinoelämän kanssa yhteistyössä ja sitä tukien, mutta aika näyttää, jääkö tämä toiminta vain sisäisen tiedotuksen piiriin.

LÄHTEET

- AMK:n julkaisutoiminta 2013. Henkilökunnan intranet. Koulutuskuntayhtymä Lappia. Hakupäivä 26.10.2013. <<https://vpn.lappia.fi/Intranet-etusivu/Viestinta/,DanaInfo=intra.lappia.fi,SSL+Julkaiseminen-AMK>>
- AMKtutka-verkoston työryhmä 2012. ARENE:n suosituksia ammattikorkeakoulujen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan laadun kehittämiseen, suojauskäytäntöihin ja riskienhallintaan. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE. Hakupäivä 16.11.2013. <http://www.arene.fi/data/dokumentit/a7745e33-c60f-4a74-92aa-8a6ed11527b3_.pdf>
- Ammattikorkeakoulujen julkaisut 2013. Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen. Hakupäivä 17.11.2013. <<http://vipunen.csc.fi/fi-fi/ammattikorkeakoulutus/julkaisut/Pages/AMK-julkaisut.aspx>>
- Ammattikorkeakoulujen julkaisutiedonkeruu 2012. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Ammattikorkeakoululaki 9.5.2003/351.
- Ammattikorkeakoulut ja yliopistot 2011. Opetushallitus. Hakupäivä 15.10.2013. <http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikorkeakoulut_ja_yliopistot>
- Ammattikorkeakoulutus ja sen kehittäminen 2013. Ammattikorkeakoulutus. Koulutus. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Hakupäivä 16.11.2013. <<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/ammattikorkeakoulutus/index.html>>
- Ammattikorkeakoulu-uudistuksen valmisteluaikataulu 2011. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Hakupäivä 25.10.2013. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/ammattikorkeakoulutus/ammattikorkeakoulu_uudistus/aineistot/liitteet/amk_uudistus_aikataulu.pdf>
- Editor of Publications 2013. Digital Library and Archives. VirginiaTech. Hakupäivä 15.10.2013. <<http://scholar.lib.vt.edu/ejournals/JOTS/Winter-Spring-1998/pubeditor.html>>
- Editor, Publications 2013. Job Description and Jobs. CareerPlanner.com. Hakupäivä 15.10.2013. <<http://dot-job-descriptions.careerplanner.com/EDITOR-PUBLICATIONS.cfm>>
- Ehdotus ammattikorkeakoulujen rahoitusmalliksi vuodesta 2014 alkaen 2011. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Hakupäivä 25.10.2013. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/ammattikorkeakoulutus/ammattikorkeakoulu_uudistus/aineistot/liitteet/amk_rahoitusmalli.pdf>
- Elävä Lappi 2010. EAKR-projektihakemus 5.3.2010 – Ohjelmakausi 2007 - 2013. Elävä Lappi -Liikunta-, luonto- ja ostosmatkailua tukevien käyttäjälähtöisten liiketoimintapalveluiden kehittäminen-hanke-.
- Elävä Lappi blogi 2013. Elävä Lappi – Living Lab. Elävä Lappi -hankkeen blogi. Luettu 13.10.2013. <<http://some.lappia.fi/blogs/elavalappi/blogi/>>
- General Obligations for Editors 2013. Copernicus Publications. The Innovative Open Access Publisher. Hakupäivä 15.10.2013. <http://publications.copernicus.org/for_reviewers/obligations_for_editors.html>
- Hanni-Vaara, Päivi & Kähkönen, Outi & Merivirta, Minttu (toim.) 2012. Lappilaiset sähköisen liiketoiminnan aallonharjalla – Uusia mahdollisuuksia ammatilliseen opetus- ja kehittämistyöhön. Rovaniemen ammattikorkeakoulun julkaisusarja C nro 33. Rovaniemi: Rovaniemen ammattikorkeakoulu.
- Hanni-Vaara, Päivi & Sipola, Tomi & Tapaninen, Mirva 2012. Sähköisku lappilaiselle osaamiselle. Teoksessa Hanni-Vaara, Päivi & Kähkönen, Outi & Merivirta, Minttu (toim.). Lappilaiset sähköisen liiketoiminnan aallonharjalla – Uusia mahdollisuuksia ammatilliseen opetus- ja kehittämistyöhön. Rovaniemen ammattikorkeakoulun julkaisusarja C nro 33. Rovaniemi: Rovaniemen ammattikorkeakoulu. Sivut 27–36.

- Heikkanen, Sakariina & Österberg, Mari (toim.) 2012. Living Lab ammattikorkeakoulussa 2012. Ammattikorkeakoulujen neloskierre -hanke / HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu. Helsinki. Hakupäivä 2.6.2013. <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-6619-17-0>>
- Honka, Tuomas & Leinonen, Mika & Merivirta, Minttu & Vaara, Saila-Inkeri (toim.) 2013. Les Feux Arctiques – Pedagogisia toimintamalleja pohjoisen taiteen ja median opetuksessa. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja B. Raportit ja selvitykset 5/2013. Tornio: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 27.10.2013 <http://www3.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Honka_etal_B_5_2013.pdf>
- Julkaisusarja A 2013. Tutkimukset. Tutkimus ja kehitys. Julkaisut. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisusarjat. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 26.10.2013. <<http://www.tokem.fi/Suomeksi/Tutkimus-ja-kehitys/Julkaisut/Julkaisusarjat/Sarja-A-Tutkimukset>>
- Julkaisusarja B 2013. Raportit ja selvitykset. Tutkimus ja kehitys. Julkaisut. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisusarjat. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 26.10.2013. <<http://www.tokem.fi/Suomeksi/Tutkimus-ja-kehitys/Julkaisut/Julkaisusarjat/Sarja-B-Raportit-ja-selvitykset>>
- Julkaisusarja C 2013. Oppimateriaalit. Tutkimus ja kehitys. Julkaisut. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisusarjat. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 26.10.2013. <<http://www.tokem.fi/Suomeksi/Tutkimus-ja-kehitys/Julkaisut/Julkaisusarjat/Sarja-C-Oppimateriaalit>>
- Julkaisusarja D 2013. Muut julkaisut. Tutkimus ja kehitys. Julkaisut. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisusarjat. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 26.10.2013. <<http://www.tokem.fi/Suomeksi/Tutkimus-ja-kehitys/Julkaisut/Julkaisusarjat/Sarja-D-Muut-julkaisut>>
- Julkaisusarjojen tuotantoprosessi 2011. Henkilökunnan intranet. Koulutuskuntayhtymä Lappia. Hakupäivä 26.10.2013. <https://vpn.lappia.fi/C3/Laatutyöryhmä/Document%20Library/Prosessikaaviot/Tukiprosesit/Viestintäpalvelut/,DanaInfo=sps.lappia.fi+PK273_Julkaisusarjat_ja_hankejulkaisut.pdf>
- Julkaisut 2013. Tutkimus ja kehitys. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 15.10.2013. <<http://www.tokem.fi/Suomeksi/Tutkimus-ja-kehitys/Julkaisut>>
- Jussila, Marjo 2013. Käyttäjälähtöistä kehittämistä tosielämän ympäristössä. Teoksessa Merivirta, Minttu (toim.). Tee-se-itse-YHDESSÄ. Käyttäjälähtöisyydellä ja Living Lab -toiminnalla kohti Elävää Lappia. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja B. Raportit ja selvitykset 4/2013. Tornio: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Sivut 15–18.
- Kemi-Tornion AMK:n julkaisusarjat 2013. Henkilökunnan intranet. Koulutuskuntayhtymä Lappia. Hakupäivä 26.10.2013. <<https://vpn.lappia.fi/Intranet-etusivu/Viestinta/Julkaissaminen-AMK/,DanaInfo=intra.lappia.fi,SSL+KTAMKn-julkaisusarjat>>
- Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisusarjat 2013. Tutkimus ja kehitys. Julkaisut. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 15.10.2013. <<http://www.tokem.fi/Suomeksi/Tutkimus-ja-kehitys/Julkaisut/Julkaisusarjat>>
- KTAMK:n julkaisusarjojen ohjeet 2013. Henkilökunnan intranet. Koulutuskuntayhtymä Lappia. Hakupäivä 26.10.2013. <<https://vpn.lappia.fi/Intranet-etusivu/Viestinta/Ohjeet/AMK/,DanaInfo=intra.lappia.fi,SSL+KTAMKn-julkaisusarjojen-ohjeet>>
- KTAMK:n TKI-toiminta lukuina (2011) 2013. TKI-toiminta lukuina. Tutkimus ja kehitys. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 15.11.2013. <<http://www.tokem.fi/Suomeksi/Tutkimus-ja-kehitys/TKI-toiminta-lukuina>>

- Kustannustoimittaja 2013. Ammattinetti. Hakupäivä 15.10.2013.
<http://www.ammattinetti.fi/ammattit/detail/122_ammatti>
- Living Lab -käsikirja 2010. Innovaatiot ja osaaminen -verkosto. Seinäjoen Teknologiaakeskus Oy.
- Lumme, Riitta & Leinonen, Rauni & Leino, Mia & Falenius, Mia & Sundqvist, Leena (toim.) 2006. Opinnäytetyö osana T&K toimintaa. Opinnäytetyön ohjausprosessi. VirtuaaliAMK. Hakupäivä 15.10.2013.
<<http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/030906/1113558655385/1113561758365/1154602397075/1154603025285.html>>
- Lähdeviitteiden merkintä 2013. Kirjoitusviestintä. Kielijelppi-verkkopalvelu. Helsingin yliopiston kielikeskuksen äidinkielen viestintäopetuksen palveluyksikkö. Luettu 14.10.2013. <<http://www.kielijelppi.fi/kirjoitusviestinta/lahdeviitteiden-merkinta>>
- Merivirta, Minttu (toim.) 2013a. Tee-se-itse-YHDESSÄ. Käyttäjälähtöisyydellä ja Living Lab -toiminnalla kohti Elävää Lappia. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja B. Raportit ja selvitykset 4/2013. Tornio: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 27.10.2013.
<http://www3.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Merivirta_B_4_2013.pdf>
- Merivirta, Minttu (toim.) 2013b. Virastosta verkkoon – Sähköisten palveluiden edistäminen Lapissa. iKontakt-hankkeen tuloksia ja kokemuksia. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja B. Raportit ja selvitykset 9/2013. Tornio: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 27.10.2013.
<http://www3.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Merivirta_B_9_2013.pdf>
- Merivirta, Minttu 2013c. Esipuhe. Teoksessa Merivirta, Minttu (toim.). Virastosta verkkoon – Sähköisten palveluiden edistäminen Lapissa. iKontakt-hankkeen tuloksia ja kokemuksia. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja B. Raportit ja selvitykset 9/2013. Tornio: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Sivut 7–9.
- Ohjeita julkaisun kirjoittajalle 2013. KTAMK:n julkaisusarjojen prosessi ja ohjeita kirjoittajalle. Henkilökunnan intranet. Koulutuskuntayhtymä Lappia. Hakupäivä 26.10.2013.
<<https://vpn.lappia.fi/DanaInfo=intra.lappia.fi,SSL+loader.aspx?id=f54ed8a5-2e91-418d-886d-8df2f7d6b22c>>
- Okkonen, Ulla, TKI-tiedottaja, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu & Kuha, Pia, graafinen suunnittelija, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Haastattelu 30.10.2013.
- Opetusministeriön julkaisutyypiluokittelu 2010. Käsikirja. Opetusministeriö. Hakupäivä 15.10.2013. <aaltodoc.aalto.fi/doc_public/ohjeet/julkaisuluokitus2010.pdf>
- Publication Editor 2013. Career. General Information. MyMajors. Hakupäivä 15.10.2013. <<http://www.mymajors.com/careers-and-jobs/Publication-Editor>>
- Publication Process 2013. RFC Editor. Hakupäivä 15.10.2013. <<http://www.rfc-editor.org/pubprocess.html>>
- Saranne, Marika & Merivirta, Minttu 2013. Esipuhe. Teoksessa Merivirta, Minttu (toim.). Tee-se-itse-YHDESSÄ. Käyttäjälähtöisyydellä ja Living Lab -toiminnalla kohti Elävää Lappia. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja B. Raportit ja selvitykset 4/2013. Tornio: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Sivut 9–11.
- Suomi osaamis pohjaiseen nousuun 2012. Tutkimus- ja innovaatiopolitiikan toimintaohjelma 12.12.2012. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Theseus 2013. Ammattikorkeakoulujen julkaisuarkisto. Hakupäivä 26.10.2013.
<<https://publications.theseus.fi>>
- Tietoa hankkeesta 2013. Etusivu. Elävä Lappi – Living Lab. Elävä Lappi -hankkeen blogi. Luettu 13.10.2013. <<http://some.lappia.fi/blogs/elavalappi/>>
- T&K-työ 2013. Ammattikorkeakoulut. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE. Hakupäivä 17.11.2013.
<http://www.arene.fi/sivu.asp?page_id=36&luokka_id=24&main=1>

- Tutkimus- ja kehitystyö suomalaisissa ammattikorkeakouluissa 2004. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:7. Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Hakupäivä 16.11.2013.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2004/liitteet/opm_227_tr07.pdf?lang=fi>
- Tutkimus korkeakouluissa 2013. Tutkimus yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. Tiede. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Hakupäivä 16.11.2013.
<http://www.minedu.fi/OPM/Tiede/tutkimus_yliopistoissa_ja_ammattikorkeakouluissa/?lang=fi>
- Vaara, Saila & Merivirta, Minttu 2013. Esipuhe. Teoksessa Honka, Tuomas & Leinonen, Mika & Merivirta, Minttu & Vaara, Saila-Inkeri (toim.). Les Feux Arctiques – Pedagogisia toimintamalleja pohjoisen taiteen ja median opetuksessa. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja B. Raportit ja selvitykset 5/2013. Tornio: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Sivut 5–7.
- Ventola, Eija & Mauranen, Anna 1996. Tutkimuksesta kirjoittaminen – Writing about Research. Teoksessa Ventola, Eija & Mauranen, Anna (toim.). Akateeminen kirjoittaminen tänään ja huomenna. Academic Writing Today and Tomorrow. 2. painos. Helsinki: Yliopistopaino. Sivut 11–13.
- Vipunen 2013. Opetushallinnon tilastopalvelu. Opetus- ja kulttuuriministeriö & Opetushallitus. Hakupäivä 17.11.2013. <<http://vipunen.csc.fi/fi-fi/ohjeet/Pages/default.aspx>>
- Yleistä 2013. Ammattikorkeakoulut. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE. Hakupäivä 14.11.2013. <http://www.arena.fi/sivu.asp?luokka_id=24&main=1>
- Yliopistojen julkaisut julkaisutyypeistä A-E 2013. Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen. Hakupäivä 17.11.2013. <<http://vipunen.csc.fi/fi-fi/yliopistokoulutus/julkaisut/Pages/Yliopistojen-julkaisut-julkaisutyypeista-A-E.aspx>>
- Yliopistolaki 29.6.2012/414.

LIITTEET

Liite 1. Elävä Lappi -hankkeen julkaisun kustannussopimus

1. SOPIJAPUOLET:

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, jota jäljempänä kutsutaan kustantajaksi sekä

Minttu Merivirta (toim.), Marika Saranne (toim.) ja **Marjo Jussila (toim.)**, jota / joita jäljempänä kutsutaan tekijäksi / tekijöiksi.

2. SOPIMUKSEN KOHDE

Sopimuksen kohteena on liitteessä 1 tarkemmin määritelty, tekijän / tekijöiden käsikirjoitus, **Tee-se-(itse)-YHDESSÄ – Elävä Lappi syntyy asiakkaiden avulla**, jota jäljempänä kutsutaan teokseksi.

Tekijä / tekijät vastaavat siitä, että hänellä / heillä on teokseen ja sen osiksi sisällytettyyn aineistoon täydellinen tekijänoikeus tai että tällaiseen aineistoon on hankittu julkaisuoikeus. Tällaisista oikeuksista aiheutuvat kustannukset voidaan osoittaa suoraan tekijöille, ellei tämän sopimuksen liitteellä erikseen toisin sovita.

Solmittu kustannussopimus koskee myös teoksen toista ja muita myöhempiä painoksia / sähköisiä versioita.

3. SOPIMUKSEN TARKOITUS

Sopimuksen tarkoituksena on siirtää kustantajalle teokseen liittyvät taloudelliset oikeudet siten, että teoksen moraaliset oikeudet jäävät tekijälle. Tekijänoikeuslain (404/61) 31-37 §:iä ei siten sovelleta. Taloudellisten ja moraalisten oikeuksien sisältöä tässä sopimuksessa on täsmennetty alla olevissa kappaleissa.

Taloudellisten oikeuksien julkaisuoikeuksiin lukeutuu myös oikeus julkaista teos tai sen selvästi osoitettu osa uudelleen toisessa julkaisumuodossa taikka luovuttaa tällainen oikeus toiselle kustantajalle. Tämä oikeus on yksinomainen, kuitenkin seuraavassa kohdassa mainituin poikkeuksin.

Moraalisiin oikeuksiin lukeutuvat tekijän oikeus estää teoksen sisällöllinen muuttaminen, tekijän oikeus päättää teoksen tai sen osan julkaisemisesta muilla kielillä sekä tekijän oikeus käyttää teosta tai sen osaa osana sellaista myöhempää teosta, joka poikkeaa selvästi tämän sopimuksen kohteesta tai jossa teoksen tieteellistä sisältöä on uudistettu siten, että kysymys ei ole saman teoksen uudesta painoksesta.

4. KÄSIKIRJOITUKSEN VALMISTUMINEN

Käsikirjoitus luovutetaan kustantajalle 08.04.2013 mennessä niiden vaatimusten mukaisena, jotka kustantaja tavanmukaisesti asettaa ja joista tekijä / tekijät ovat tietoisia.

5. TEOKSEN VALMISTAMIS- JA JULKAISEMISKUSTANNUKSET

Tekijä / tekijät eivät osallistu teoksen valmistamis- ja julkaisemiskustannuksiin. Tekijä / tekijät vastaavat käsikirjoituksen valmistamiskustannuksista.

6. TEKIJÄNPALKKIO

Tekijälle / tekijöille ei makseta palkkiota.

7. TEKIJÄNKAPPALEET

Tekijä / tekijät saavat 1 tekijänkappaletta teoksesta / käyttöoikeutta siihen tietokantaan tai muuhun sähköisen muodon julkaisuun, jossa teos ensimmäisen kerran julkaistaan.

8. ENSIMMÄISEEN JULKAISUMUOTOON LIITTYVÄT KUSTANTAJAN JA TEKIJÄN / TEKIJÖIDEN OIKEUDET JA VELVOLLISUUDET

Kustantaja määrää teoksen ulkoasun, painoksen ja painopaikan taikka sähköisen muodon toteutuksen.

Sähköisessä muodossa julkaistava teos voidaan levittää kustantajan valitsemalla palvelimella, audiovisuaalisessa muodossa tai muulla sähköisen muodon välitystavalla taikka useiden kustantajien yhteisessä sähköisen muodon julkaisussa, tietokannassa tai tietopankissa.

9. UDELLEENJULKAISEMISEEN JA MUIHIN JULKAISUMUOTOIHIN LIITTYVÄT KUSTANTAJAN OIKEUDET JA VELVOLLISUUDET

Teos voidaan uudelleenjulkaista painettuna teoksena, sähköisessä muodossa kustantajan valitsemalla palvelimella, audiovisuaalisessa muodossa tai muulla sähköisen muodon välitystavalla taikka useiden kustantajien yhteisessä sähköisen muodon julkaisussa, tietokannassa tai tietopankissa.

Kustantajalla on oikeus uudelleenjulkaista teos kaikissa niissä julkaisumuodoissa, joita tämä sopimus koskee, samoin määrätä tällaisten julkaisujen ulkoasusta, toteutustavasta, painoksesta tai sähköisten julkaisumuotojen käyttöehdoista.

Kustantajalla on velvollisuus ilmoittaa tekijälle / tekijöille uudelleenjulkaisemisesta ja toimittaa hänelle / heille yksi kappale / 1 kappaletta kyseistä julkaisua taikka sellaiset yksilöintitiedot ja käyttöyhteystiedot, joiden avulla sähköiseen julkaisuun voi tutustua.

Liite 1 3(5) Elävä Lappi -hankkeen julkaisun kustannussopimus

Kustantajalla on myös velvollisuus ottaa uudelleenjulkaisemisen yhteydessä huomioon sellaiset tekijän / tekijöiden ilmoittamat muutokset, jotka ovat luonteeltaan lähinnä teknisiä korjauksia ja jotka voidaan liittää teokseen ilman merkittäviä lisäkustannuksia, kuten taiton uusimista. Tällaiset korjaukset on toimitettava kustantajalle viivytyksettä sen jälkeen, kun kustantaja on ilmoittanut uudelleenjulkaisemisesta.

Kustantaja on velvollinen huolehtimaan siitä, että tekijän / tekijöiden nimet, hänen / heidän tekijänoikeutensa sekä teoksen alkuperäisen julkaisumuodon tiedot ilmenevät jokaisen uudelleenjulkaisemisen yhteydessä.

Kustantajan toimesta tapahtuvasta teoksen uudelleenjulkaisemisesta samassa tai toisessa julkaisumuodossa ei makseta palkkiota.

Jos kustantaja luovuttaa teoksen korvausta vastaan uudelleenjulkaitavaksi toiselle kustantajalle tai useiden kustantajien toimesta yhdessä, siitä saatava korvaus jaetaan kustantajan ja tekijän / tekijöiden kesken. Mikäli tällaisessa tilanteessa tekijöitä on useampi eivätkä tekijänoikeudet jakaudu tasan heidän kesken, määritellään heidän osuutensa tämän sopimuksen erillisessä liitteessä.

10. SOPIMUKSEN VOIMASSAOLO

Tämä sopimus on voimassa kymmenen vuotta siitä lukien kun teos on viimeksi julkaistu jossakin tämän sopimuksen kattamassa julkaisumuodossa. Kustantajalla on kuitenkin sopimuksen voimassaolon päätyttyäkin oikeus uudelleenjulkaista teos tämän sopimuksen mukaisesti koko sen ajan, jonka teos on laillisesti suojattu.

Jos teoksesta on painos lopussa, eikä kustantaja julkaise sitä uudelleen vuoden kuluessa tekijän / tekijöiden edustajan sitä koskevasta pyynnöstä, tekijällä / jokaisella tekijöistä on oikeus purkaa sopimus. Sama oikeus on silloin, jos teos on sisällöllisesti vanhentunut, eikä kustantaja halua julkaista uutta painosta tai laitosta tämän sopimuksen mukaisilla ehdoilla.

Sopijapuoli voi purkaa tämän sopimuksen, jos toinen sopijapuoli rikkoo jotain sopimuksen kohtaa, jolla voidaan katsoa olevan oleellista merkitystä sopijapuolen edun kannalta.

11. ERIMIELISYYDET

Tästä sopimuksesta aiheutuvat erimielisyydet pyritään ratkaisemaan sopijapuolten välisin neuvotteluihin, mutta mikäli niissä ei päästä molempia osapuolia tyydyttävään tulokseen asian käsittelee Kemi-Tornion käräjäoikeus.

LIITTEET:

Liite 1. Julkaisun tiedot

Liite 1 4(5) Elävä Lappi -hankkeen julkaisun kustannussopimus

PÄIVÄYS JA ALLEKIRJOITUKSET

Tätä sopimusta on laadittu yksi allekirjoitettu kappale kustantajaa ja yksi jokaista tekijää varten.

Kustantaja:
Kemissä, ____ . ____ .20 ____

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu

Tekijät:
_____ 18.02.2013

jokaisen tekijän nimet ja nimenselvennykset

Liite 1 5(5) Elävä Lappi -hankkeen julkaisun kustannussopimus

Julkaisusarja

- Sarja A: Tutkimukset / Serie A: Research papers
- Sarja B: Raportit ja selvitykset / Serie B: Reports
- Sarja C: Oppimateriaalit / Serie C: Study materials
- Sarja D: Muut julkaisut / Serie D: Other publications

Julkaisun nimi

Tee-se-(itse)-YHDESSÄ — Elävä Lappi syntyy asiakkaiden avulla

Julkaisun formaatti:

- Painettu julkaisu
- Sähköinen julkaisu

Julkaisun sisältö lyhyesti

(aihe, laajuus, arvioitu sivumäärä, mihin tarkoitukseen ja kenelle julkaisu on tarkoitettu)

Julkaisu on Elävä Lappi -hankkeen noin 100-sivuinen loppujulkaisu, jonka sisältö on suunnattu kehittäjille eli pääasiassa ammattikorkeakoulujen henkilökunnalle. Julkaisussa esitellään hankkeen aikana tavoitetut tulokset kategorioissa 1) Living Lab -toiminnan perusteet, 2) Toimintamalli, 3) Yhteiskehittäminen verkossa, 4) Sitouttaminen ja palkitseminen, 5) Toimivia työkaluja yhteiskehittämiseen. Kirjoittajat ovat Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun, Rovaniemen ammattikorkeakoulun ja Lapin yliopiston henkilökuntaa.

Toimiala/Koulutusohjelma/hanke

Kaupan ja kulttuurin toimiala / Elävä Lappi -hanke
--

Kirjoittajan/toimittajan yhteystiedot

Nimi Minttu Merivirta
Puhelinnumero 050 316 8286
Sähköpostiosoite: Minttu.Merivirta@tokem.fi

Ohje: täytä sopimus liitteinen ja toimita se julkaisutyöryhmäpuheenjohtajalle Leena Alalääkkölle. Julkaisutyöryhmä käy läpi sopimuksen ja tekee päätöksen julkaisusta.